

Hyvinkään linnustoselvitys 2018

Margus Ellermaa

KESKI- JA POHJOIS-UUDENMAAN LINTUHARRASTAJAT APUS RY. 2 | 2018

SISÄLLYS

Johdanto	3
Tutkitut kohteet	4
Laskentamenetelmät	5
Havaintojen käsittely	7
Linnusto	8
Valtakunnallisesti uhanalaiset linnut	8
Alueellisesti uhanalaiset linnut.....	10
Muu kosteikkolajisto.....	12
Muu lajisto.....	12
Aluekuvaukset	14
Ridasjärvi, 322 ha, 210332.....	14
Käkinummen metsät, 269 ha, 210093	16
Laitilannummen metsät, 293 ha, 211094	17
Ylentolan pellot, 340 ha, 211101	17
Hietojanojan metsät, 410 ha, 211104.....	18
Vihtilampi, 22 ha, 211178	20
Märkiö, 39 ha, 211179	20
Löytlampi, 19 ha, 211180.....	21
Kytäjärvi, 272 ha, 211181	21
Pojanjärvi, 25 ha, 211182.....	22
Sykäri, 209 ha, 211183.....	23
Aarlammi ja Karjulampi	24
Pahanojanlammi.....	24
Jauholaampi, Urojärvi ja Usminjärvi	25
Kakari ja Matkunlammi.....	26
Myllykylän harjulammet (Kapilammet)	27
Tervalampi.....	28
Kytäjoki.....	28
Johtopäätökset	29
Kiitokset	32
Lähteet	32
Liite 1	34
Liite 2	35
Liite 3	36
Liite 4	37

Johdanto

Linnuston merkitys luonnon monimuotoisuudelle on tiedostettu maankäyttöä ohjauksessa lainsäädännössä jo pitkään. Lintujen tarkkailu on merkittävä harrastusmuoto ja sen merkitys on Suomessa edelleen kasvamassa. METLA:n ulkoilututkimuksen mukaan noin 21 % suomalaisista tarkkaili lintuja vapaa-aikanaan vuonna 2010. Osuus oli kasvanut vuodesta 2000 merkittävästi (silloin noin 15 %). Harrastuskertoja per harrastaja kertyi vuodessa keskimäärin liki 60 (Sievänen & Neuvonen 2011).

Linnusto on ollut keskeisessä roolissa monessa kansallisessa sekä EU-rahoitteisessa hankkeessa, esimerkkinä monitoimikosteikkojen perustaminen taikka ulkoilupalvelurakenteiden perustaminen laajoissa Kotiseutukosteikko- ja Lintuvedet- LIFE hankkeissa. Linnuston seuranta on myös helpoimpia ja kustannustehokkaimpia tapoja seurata luonnon monimuotoisuuden tasoa ja kehittymistä ja lintuindikaattoreille on kehitetty paljon sovelluksia (esim. Luonnontila.fi, Butchart ym. 2004, Morrison 1986).

Kuva 1. Tuulihaukka on Hyvinkään yleisimpiä petolintuja. © Margus Ellermaa

Keski- ja Pohjois-Uudenmaan lintuharrastajat Apus ry organisoivat Hyvinkään kaupungin toimeksiannosta vuosina 2016 ja 2017 pesimälinnustolaskentoja Hyvinkään alueen metsissä, soilla ja pelloilla (Ellermaa 2016a, Ellermaa 2017). Vuonna 2018 laskentoja jatkettiin Hyvinkään länsi- pohjois- ja lounaisosissa. Toisin kuin aikaisempina kahtena vuotena nyt pääpaino oli vesistöjen tutkimisessa. Lisäksi tutkittiin muutama metsäkohde ja yksi peltoalue. Tutkimus käsitti vain pesimälinnuston selvittämistä – muutolla levähtäviä lintuja ei laskettu. Raportissa käytetään suomenkielisiä lintujen nimiä eli tieteellisiä nimiä tai lyhenteitä ei käytetä.

Tutkitut kohteet

Tutkittavat alueet ja niiden valintaperusteet esitettiin hankkeen esiselvityksessä vuonna 2015 (Ellermaa 2015). Vuonna 2018 tutkitut alueet sijaitsivat pääosin Hyvinkään länsiosassa ja itäosassa (liitteet 1-3). Vuonna 2018 laskentakohteiksi valikoitui kolme laajaa metsäaluetta (972 ha), yksi peltoalue (Ylentolan pellot 340 ha), yksi kosteikko (Ridasjärvi 322 ha), yksi joki (Kytäjoki välillä Kytäjärvi–Hyypjärvi + pieni osuus Vantaata Kytäjoen laskupaikasta Hyypjärven sillalle) sekä 17 erikokoista järveä ja lampea (noin 640 hehtaaria). Tutkittujen kohteiden yhteispinta-ala oli noin 2 300 hehtaaria. Tutkituista kohteista vain Ridasjärvellä oli suoritettu aikaisemmin pesimälinnustolaskentoja, josta tuloksia on julkaistu.

Tutkimuskohteista tehtiin ennen linnustoselvitystä aluerajaukset. Vesistökohteilla rajauksiin sisältyivät veden lisäksi rantaluhdat ja -soistumat. Rajatut kohteet ovat siis samalla seurantayksikköjä, jos laskennat joskus toistettaisiin. Pieniä lampia ja Kytäjokea lukuun ottamatta muut tutkitut kohteet oli nimetty BirdLife Suomen lintualuetietokantaan – kohteilla on tietokannassa yksilöllinen aluekoodi, johon tämän raportin aluekooditus viittaa. Kaikilla metsä- ja peltokohteilla esiintyi osa-alueita, jotka kuuluivat luonnonpiirteiltään Uudenmaan parhaan 10 % joukkoon (Kuusterä ym. 2015). Tutkituista kohteista Ridasjärvi on suurelta osin suojelualuetta ja lisäksi Hietojanojan metsäalueella on pienehkö metsiensuojelualue. Loput kohteista ovat pääosin maa- tai metsätalouskäytössä olevia alueita. Alueiden erityispiirteitä selostetaan jäljempänä aluekuvauksissa.

Vuonna 2018 tutkitut alueet, pinta-alat ja yksilölliset *aluekoodit*; lähekkäin sijaitsevat vesistöt on niputettu samalle riville:

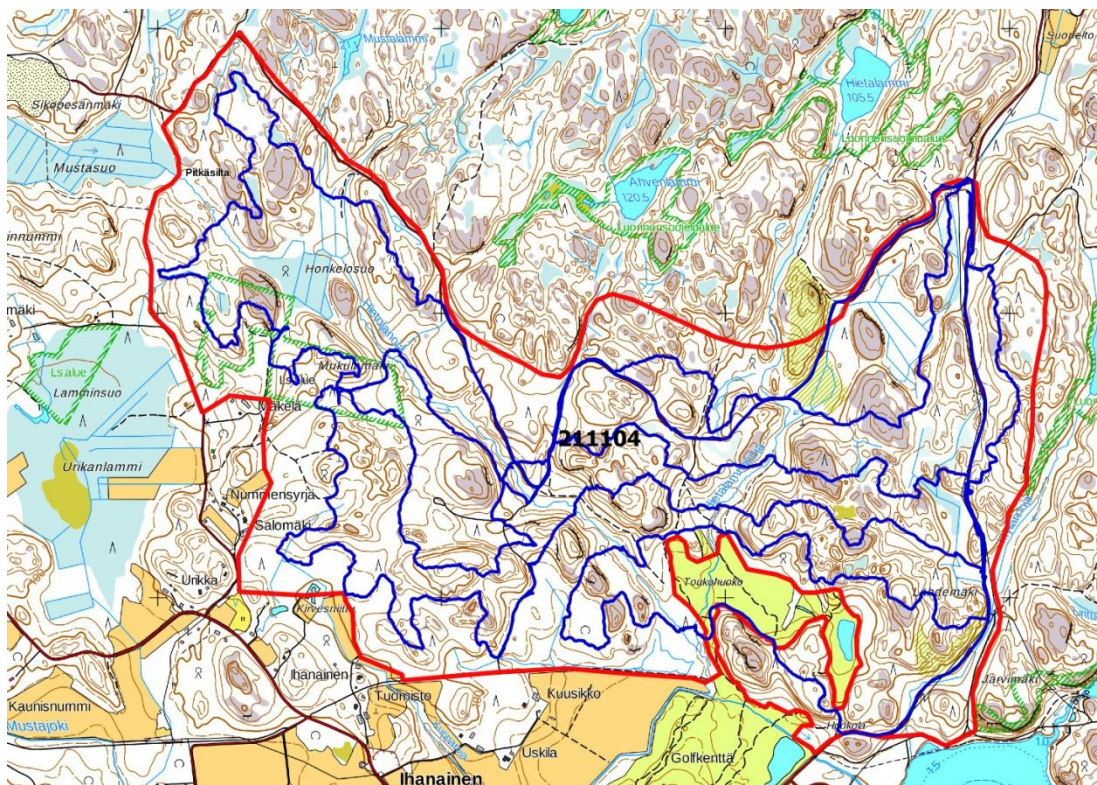
- 210332 Ridasjärvi 322 ha
- 211093 Käkinummen metsät 269 ha
- 211094 Laitilannummen metsät 293 ha
- 211101 Ylentolan pellot 280 ha
- 211104 Hietojanojan metsät 410 ha
- Aarlammi 5 ha, Karjulampi 2 ha
- Jauhoholampi 6 ha, Urojärvi 7 ha, Usminjärvi 12 ha
- Kytäjoki–Vantaa (välillä Kytäjärvi–Hyypjärvi) pituus 10 km
- Kytäjärvi 272 ha
- Matkunlammi 9 ha, Märkiö 39 ha, Kakari 1 ha, Vihtilampi 22 ha, Löytlampi 19 ha
- Myllykylän harjulammet 7 ha
- Pojanjärvi 25 ha, Pahanojanlammi 2 ha
- Sykäri 209 ha, Tervalampi 4 ha

Laskentamenetelmät

Laskennat toteutettiin kolmen käyntikerran pesimälinnuston kartoituksina. Kylmän alkukevään vuoksi tästä olivat poikkeuksena alueen lounaisosan Vihtilampi, Löytlampi, Kakari, Märkiö ja Matkunlampi, sekä keskiosan Myllykylän harjulammet ja Tervalampi. Nämä vesialueet pysyivät huhtikuussa visusti jäässä ja alueet tutkittiin vasta toukokuussa kahdella tutkimuskäynnillä. Lisäksi näitä alueita ei ollut ennakkosuunnitelman mukaan tarkoitukseen tutkia kuin kahdesti. Ridasjärvellä tehtiin lisäksi ylimääräisiä käyntejä ja alueelta kertyi lisäksi lintuharrastajien tekemiä täydennyshavaintoja. Maa-alueilla, Kytäjoen varrella ja Ridasjärvellä toteutettiin ikään kuin neljäntenä kartoituskertana myös yökuuntelet kesäkuussa – nk. yölaulajien selvittämiseksi.

Kolmen käyntikerran kartoituksissa saadaan jonkin verran aliarvioita lintujen todellisista määristä, mutta tuloksia voidaan pitää riittävinä ja kustannustehokkaina (esim. Ellermaa 2016b). Laskentatehoa parannettiin keskittymällä vähälukuiseen, nk. arvolajistoon. Pääosan linnustosta muodostaa vain 5–10 lintulajia. Pudottamalla nämä lajit selvittävien listalta paranevat harvalukuisempien lajien etsintäteho.

Kuva 2. Hietojanojan laskijan kulkureitit ensimmäisen laskentakierroksen aikana. Aukeammilla paikoilla on kuljettu harvemmin ja puustoisilla alueilla tiheämmin. Karttapohja © MML.

Tutkituista kohteista Ylentolan pelloilla ja Ridasjärvellä selvitettiin kaikkien lajien runsaus. Metsäkohteilla runsautta ei selvitetty, mutta esiintyminen kirjattiin esiintyi / ei esiintynyt -tarkkuudella seuraavilla: *kesykyyhky*, *sepelkyyhky*, *käpytikka*, *kiuru*, *metsäkivoinen*, *västäräkki*, *rautiainen*, *punarinta*, *mustarastas*, *räkättirastas*, *laulurastas*, *punakylkirastas*, *mustapääkerttu*, *lehtokerttu*, *hernekerttu*, *pensaskerttu*, *pajulintu*, *hippiäinen*, *harmaasiippo*, *kirjosieppo*, *sinitäinen*, *talitiainen*, *närhi*, *varis*, *harakka*, *peippo*, *viiherpeippo*, *viihervarpunen*, *pikkukäpylintu*, *keltasirkku*. Joillakin alueilla laskijan mielenkiinnon mukaan joitakin edellä mainittuja kuitenkin kartoitiin.

tettiin ja niiden runsaus esitetään jäljempänä tulostaulukoissa. Pienillä vesistökohteilla laskettiin käytännössä kaikki linnut, sillä runsaita maalintuja ei niillä esiintynyt.

Kylmästä alkukevästä johtuen ensimmäinen laskentakäynti ajoitettiin pääasiallisesti vasta huhtikuun jälkipuoliskolle, toinen käynti noin toukokuun keskelle ja kolmas käynti kesäkuun alkupuolelle. Paikkalintujen kannalta (esim. tikat ja kanalinnut) huhtikuun käynti on selvästi tärkein käynti. Jo toukokuussa näitä lajeja on hankalampi havaita: ne ovat piilotelevia ja hiljaisia. Toukokuussa alkaa kuitenkin saapua pitkän matkan muuttajia ja näiden selvittämiseksi tarvitaan myös myöhäisempiä käyntejä.

Kukin laskija kulki laskenta-alueensa kattavasti läpi. Nyrkkisääntönä oli, että runsaslintuisilla alueilla mitään pistettä ei ohitettu yli 50 metrin etäisyydeltä ja vähälintuisilla tai puoliaukeilla alueilla yli 100–150 metrin etäisyydeltä. Isojen peltolohkojen tapauksessa alue tutkittiin yleensä lohkon reunoja pitkin liikkumalla ja maastoa aktiivisesti kiikaroimalla. Eri käyneillä pyrittiin liikkumaan tutkimusalueilla edellisestä kerrasta poikkeavia reittejä ja keskittymällä tarkemmin edellisellä kerralla vähemmälle huomiolle jääneisiin osa-alueisiin. Havainnot kirjattiin maastossa karttasuurennoksille (mittakaava noin 1:7000).

Päiväpetolinnuista ja pöllöistä kertyi tutkimusalueelta lisäksi erikoisseuranta-aineistoa, jonka tulokset ystävällisesti luovutti laskentaprojektin käyttöön Jukka Tanner. Näin tarkentui muutaman lajin kannanarvio laskenta-alueilla.

Alkukevään sää oli kylmä ja jäät sulivat muutamilta vesistöiltä vasta aivan huhtikuun lopussa. Loppukevät oli sen sijaan tavanomaista lämpimämpää ja oletettavasti viimeisellä laskentakierroksella suurin osa pitkänmatkan muuttajista (myöhään Suomeen saapuvia lintuja) oli saapunut jo reviereilleen. Sateisia jaksoja ei kevään mittaan ollut ja säiden puolesta laskennat saatiin tehtyä hyvissä olosuhteissa.

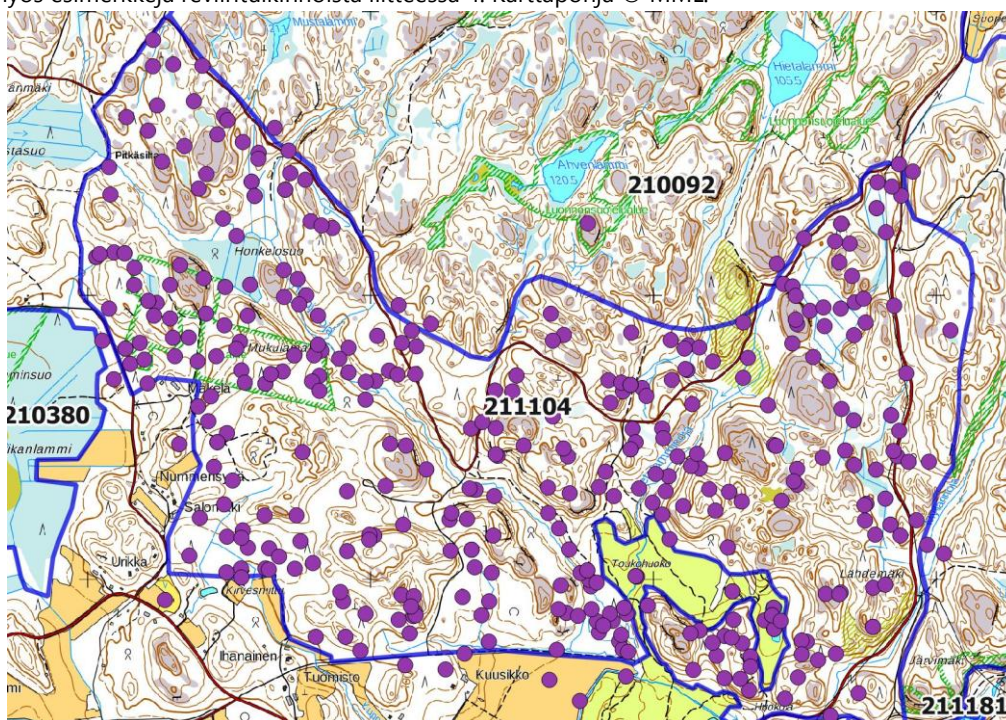
Kuva 3. Linnustolaskija Matkunlammen alueella © Eira Tuohimaa.

Havaintojen käsittely

Kaikki havainnot tallennettiin paikkatiedoksi maastokäyntien jälkeen. Kartoitettavista lajeista kertyi yhteensä noin 2 500 havaintoa. Lisäksi muutamalta kohteelta kertyi lintuharrastajien toimesta jonkin verran täydentäviä hajahavaintoja (www.tiira.fi). Paikkatietohjelmassa alkuperäiset havainnot tarkistettiin laji ja alue kerrallaan.

Kuva 4. Kartoituslajien kaikki tulkitsemattomat havainnot paikkatietona Hietojanojan alueella. Katso myös esimerkkejä reviiritulkinnosta liitteessä 4. Karttapohja © MML.

Havaintojen tulkintayksikkö oli reviiiri. Reviiritulkinnat ovat suhteellisen konservatiivisia: jos havainnon tai havaintojen valossa oli selvää epävarmuutta, reviiriä ei tulkittu. Pääosin reviiri pyrittiin tulkitsemaan vähintään kahdesti samalla paikalla havaitun linnun perusteella. Koska kartoituskertoja oli vähän, tästä kuitenkin useasti poikettiin. Mikäli jonkin lajin yksilö oli havaittu jollakin paikalla vain kerran eikä samanaikaishavaintoa lähimpään saman lajin reviiiriin ollut, se tulkittiin omaksi reviiriksi, jos etäisyyttä lähimpään seuraavaan reviiiriin oli ennen poikueaikaa vähintään:

- 200 m – puukiipijä, kuusitiainen, sirittäjä
- 300 m – hömötiainen, pyy
- 400 m – töyhtötiainen, peukaloinen, tiltalti, punatulkku
- 500 m – kulorastas,kehrääjä

Maisemarakennepiirteet saattoivat tapauskohtaisesti madaltaa tai kasvattaa edellisiä kynnysarvoja. Esimerkiksi laajan hakkuun erottamien metsiköiden puukiipijähavainnot tulkittiin eri reviiireiksi. Lisäksi huomioitiin havainnon ajankohta: lajin päämuuttoajankohtana reviiriä ei välttämättä tulkittu edes laulavasta linnusta. Tästäkin poikettiin myöhään saapuvien lajien kohdalla (esim. harmaasiippo), joita tavattiin pääasiallisesti vain viimeisellä laskentakierroksella (kts. myös liite 3). Laajalti kiertelevillä lajeilla kuten petolinnuilla, joiden reviiirit olivat ainakin osin alueen ulkopuolella, reviiri pyrittiin tulkitsemaan joko pesäpaikan tai merkittävimmän elinympäristön sijainnin mukaan. Monessa tapauksessa reviiritulkinnossa tukeuduttiin laskijoiden tekemiin omiin arvioihin alueensa reviirimääristä.

Linnusto

Laskentatulokset on tiivistetty taulukoihin 1 ja 2. Laskenta-alueilla (22 kpl, 2 285 ha) tavattiin reviierejä ainakin 114 lintulajilla. Lisäksi muutamalla muullakin lajilla saattoi olla reviierejä, mutta ne tulkittiin tilapäisiksi tai ne painottuivat laskenta-alueiden ulkopuolelle (**suopöllö, lehtopöllö**). Yleisesti ottaen monen lintulajin, etenkin varpuslintujen pesijämäärät olivat v. 2018 pienet edellisen vuoden kehnosta pesimätuloksesta johtuen (Piha 2018, J. Tanner kirjall. ilmoitus). Sen sijaan vuoden 2018 lämmin loppukevät ja kesä siivittivät linnut varsin hyvään pesintään.

Millään alueella ei tavattu odotetusti **kesykyyhkyä, pohjantikkaa** tai **nokkavarpusta**. Lajeja mitä olisi voinut odottaa, mutta joita ei havaittu laskenta-alueilla, olivat mm. **mustakurkku-uikku, hiirihaukka, pikkutikka, räystäspääsky, kultarinta, pikkulepinkäinen ja pähkinähakki**. **Metsolla** varmoja soidinpaikkoja ei löydetty ja reviiirit tulkittiin niille alueille, joilla metsokukkojen päiväreviiirit olivat. Taulukossa 1 on suluissa esitetty vain koppelo-havaintoon perustuva reviiiri – soidinpaikkaa kyseisellä alueella ei ollut.

Tutkimusalueet vaihtelivat vuonna 2018 pikkulammista (ilman mainittavia maa-alueita) laajoihin metsiin ja peltoihin. Tämän vuoksi yhteistä lajistoa eri alueilla ei ollut, mm. jo siksi-kin, että Tervalammella ei havaittu mitään lintuja. Tutkituista kohteista ylivoimaisesti merkittävin oli Ridasjärvi, joka on varsin monen kosteikkolinnun ainoa pesimäalue Hyvinkäällä (kts. tarkemmin Ridasjärven aluekuvauksesta).

Valtakunnallisesti uhanalaiset linnut

Tässä raportissa noudatetaan uusinta uhanalaisuustarkastelua (Tiainen ym. 2016). Kahdessa viimeisessä uhanalaisuustarkastelussa on nopeasti noussut esille kosteikkolinnuston ahdinko (Rassi ym. 2010, Tiainen ym. 2016). Kosteikkolinnuistamme jo liki 50 % ovat uhanalaisia ja sorsista jopa suurin osa. Keväällä 2018 laskentakohteina oli paljon järviä ja lampia. Siten potentiaaliset uhanalaisten lintulajien pesimäympäristöt ovat Hyvinkäällä tulleet kattavasti tutkittua, huomioiden muutkin viimeisen 10 vuoden linnustotutkimukset (Ellermaa 2015, 2016 ja 2017). Jäljempänä suluissa mainitut luvut tarkoittavat reviiirien määrää ellei muuta mainita.

Äärimmäisen uhanalaisia (CR) lajeja ei tavattu. Erittäin uhanalaisista (EN) lajeista tavattiin **jouhisorsa (1), heinätavi (1), punasotka (3–4) ja nokikana (23)** kaikki Ridasjärvellä sekä **tukkakoskelo (1)** Märkiöllä. Lisäksi löytyi **tukkasotka** Kakari-lammelta (1), Ridasjärveltä (3), Sykäriltä (3) ja mahdollisesti yksi pari Kytäjärveltä.

Vaarantuneista (VU) *kosteikkolajeista* tavattiin **haapana** Ridasjärvellä (10–17), Märkiöllä (1), Kytäjärvellä (2–3) ja Matkunlammella (1–2) sekä **isokoskelo** Vihtilammella (1), Kytäjärvellä (3) ja Sykärillä (1). Lisäksi vaarantunutta **naurulokkia** esiintyi Ridasjärvellä (876) ja Märkiöllä (1). Niin ikään vaarantunut **taivaanvuohi** löydettiin Ridasjärven liepeiltä (2 – reviiirit lienevät osin lähistön soilla), Kytäjoen varrelta (2), Käkinummen metsistä (2), Laitilanummen metsistä (3), Ylentolan pelloilta (2) ja Hietojanojan metsistä (3).

Vaarantuneista (VU) *maalinnuista* tavattiin **valkoselkätikka** Ridasjärven rannoilla (reviiiri osin ulkona), **kangaskiuru** Laitilanummen metsissä (1) ja Myllykylän harjulammilla (1), **rastaskerttunen** Ridasjärvellä (1), **töyhtöiaisia** yhteensä 12 reviiirillä, **hömötiaisia** yhteensä 16 reviiirillä, **varpunen** Ylentolan pelloilla (1), **vihherpeippo** kolmella alueella, **punatulkku** yhteensä 10 reviiirillä ja **pajusirkku** yhteensä 40 reviiirillä.

Taulukko 1. Lajit ja reviirimäärät metsää ja peltoja käsittäneissä kohteissa Hyvinkäällä vuonna 2018. Alueet sarakejärjestyksessä ovat: Käkinummen metsät, Laitilannummen metsät, Ylentolan pellot ja Hietojojan metsät. Koko lajisto on taulukossa.

koodi	laji	Käkinummi	Laitilannummi	Ylentola	Hietojoja
anacre	Tavi	1			1-2
anapla	HeinäSORSA		1-2	2	3
buccla	Telkkä			1	
bonbon	Pyy	3	1		14
tetrix	Teeri	2	6		2
teturo	Metso	1	1		1
ciraer	Ruskosuohaukka				
accgen	Kanahaukka	1			
accnis	Varpushaukka		1		
faltin	Tuulihaukka			1	
falsub	Nuolihaukka			1	
crecre	Ruisräikkä			1	
grugru	Kurki		1		0-1
chadub	Pikkuylli		0-1		
vanvan	Töyhtöhyppä		3	8	
galgal	Taivaanvuohi	2	3	2	3
scorus	Lehtokurppa	2	1		9
numarq	Kuovi			4	
trioch	Metsäviklo	1	3		2
coloen	Uuttukyyhky			1	1
colpal	Sepelkyyhky	+	+	10	+
cuccan	Käki	2	5		4
stralu	Lehtopöllö	0-1			
asifa	Suopöllö			0-1	
aegfun	Helmipöllö		1		
capeur	Kehräjä	4	3		
gyntor	Käenpiika				1
piccan	Harmaapäätikka				2-3
drymar	Palokärki	1	0-1		1
denmaj	Käpytikka	+	+	2	12
lularb	Kangaskiuru		1-2		
alaarv	Kiuru			26	
anttri	Metsäkivinen	+	+	1	+
antpra	Niittykirvinen	1	1	9-11	
motalb	Västäräkki	+	+	5	1
trotro	Peukaloinen	1			10
prumod	Rautiainen	+	+		+
erirub	Punarinta	+	+	4	+
phopho	Leppälintu	1	2		
saxtra	Pensastasku			14	
oenoen	Kivitasku			1-2	
turmer	Mustarastas	+	+		+
turpil	Räkättirastas	+	+	25	+
turvis	Kulorastas	4	3		5
turphi	Laulurastas	+	+	4	+

turili	Punakyllkirastas	+	+	3-4	+
acrdum	Viitakerttunen			1	
sylcur	Hernekerttu	+	+		7
sylcom	Pensaskerttu	+	+	20	1
sylbor	Lehtokerttu	+	+	2	7
sylatr	Mustapääkerttu		+		4
phydes	Idänuunilintu				1-2
physib	Sirittäjä		3		2
phycol	Tiltatti	2	4		13
phylus	Pajulintu	+	+	3	+
regreg	Hippiäinen	+	+	1	+
musstr	Harmaasieppo	+	+	1	3
fichyp	Kirjosieppo	+	+	3	5
aegcau	Pyrstötiainen	1	1		2-3
parmon	Hömötiainen	2	3		10
parcri	Töyhtötiainen	1	4		7
parate	Kuusitiainen	5	2	1	17-18
parcae	Sinitiainen	+	+	2	5
parmaj	Talitiainen	+	+	6	+
cerfam	Puukiipijä	6	2		9
gargla	Närhi	+	+		3-4
picpic	Harakka	+	0-1	1-5	
cormon	Naakka	+		3	
comix	Varis	+	+	5	1
corrax	Korppi	1			
stuvul	Kottarainen	0-2		6	
pasdom	Varpunen			1	
pasmon	Pikkularpunen			8	
fricoe	Peippo	+	+	11	+
carchl	Viherpeippo	+	+		
carspi	Vihervarpunen	+	+	2	+
carcan	Hemppo		1	4	
loxcur	Pikkukäpylintu	+	+		6
loxpyt	Isokäpylintu	1-2	2		
pyrpyr	Punatulkku	2	3		5
carery	Punavarpunen			1	
embcit	Keltasirkku	+	+	32-35	+

Alueellisesti uhanalaiset linnut

Alueellisesti uhanalaisten tarkastelussa (Tiainen ym. 2016) Hyvinkään katsotaan kuuluvan eteläboreaaliseen Lounaismaa ja Pohjanmaan rannikko -vyöhykkeeseen. Alueellisesti uhanalaiset lajit ovat sikäli tärkeämpiä paikallisen maankäytön näkökulmasta, että näiden lajien hyvinvointiin voidaan vaikuttaa vain alueellisesti ja paikallishallinnon vastuu näistä lajeista on suhteellisesti suuri. Alueellisesti uhanalaisista lajeista tavattiin vain **metsoja** (2 kukon ja kahden koppelon reviirit, myös poikue). Ryhmäsoidinpaikkaa ei löydetty, mutta se oli oletettavasti Laitilannummen metsät -alueella.

Taulukko 2. Lajit ja reviirimäärät tutkituilla vesistökohteilla Hyvinkäällä vuonna 2018. Alueet sarakejärjestyksessä ovat: Ridasjärvi, Vihtilampi, Märkiö, Löytelampi, Kytäjärvi, Pojanjärvi, Sykäri, Aarlammi, Karjulampi, Pahanojanlampi, Kytäjoki, Jauholampi, Urojärvi, Usminjärvi, Kakari, Matkunlampi, Myllykylän harjulampet (Kapilampet). Tervalammella ei ollut lintuja eikä näy taulukossa. Taulukkoon ei ole sisällytetty maalintuja, joita yksittäisiä pareja oli muutaman kohteen aluerajoilla.

Laji	Ridas.	Viht.	Märkiö	Löyt.	Kytj.	Pojanj.	Sykäri	Aar.	Kar.	Pah.	KyJ	Jau.	Uro.	Usm.	Ka.	Mat.	Myl.
Laulujoutsen	2		1		1	1		1			1	1				1	1
Kanadanhanhi		1	1	1	2												
Haapana	10-17		1		2-3												1-2
Tavi	6			1	2				2	1	3				1	2	
HeinäSORSA	14	1	1	1	5	2	3	1	1	1	6	0-1	1	1		2	1
Jouhisorsa	1																
HeinäTAVI	1																
Lapasorsa	1-2																
Punasotka	3-4																
Tukkasotka	3				0-1		3									1	
Telkkä	23		1	1	7	2	6	1-3	1	3	7	1	1	1		1	3
Tukkakoskelo			1														
Isokoskelo		1			3		1										
Kuikka		1	1	1	1	1	1							1		1	
Silkkiuikku	5-6				1		1										
Härkälintu	11				0-1	0-1											
Kaulushaikara	4				1		1										
Ruskosuoh.	2				1												
Sääksi	0-2																
Nuolihaukka	1-2																
Luhtakana	4-5																
Luhtahuitti	4																
Nokikana	23																
Kurki	3-5		1	1						1	2						
Pikkutylli																	2
Töyhtöhyppä	2										17						
Taivaanvuohi	0-2										2						
Metsäviklo	3		1						1		2		1				
Rantasipi			2		4	2	8	1			4			1			2
Pikkulokki	4																
Naurulokki	876		1														
Kalalokki	2	1	1	1	3	2	3				2						2
Kalatiira	4	0-1	1		2	1	1										1
Harmaapäät.	1				0-2						1						
Satakieli					1						6						
Pensassirkkal.											1						
Ruokokertt.	42				2	3	10			1	6						
Viitakerttunen					2						5						
Luhtakertt.	1				1						1						
Rytikerttunen	1																
Rastaskertt.	1																
Hömötiainen	1																
Punavarpunen	2										1						
Pajusirkku	22				4	2	5	1			6						

Muu kosteikkolajisto

Joutsen on jo peruslaji Hyvinkään vesistöillä – reviirit todettiin yhdeksällä kohteella, muutamalla varmistettiin myös pesinnät. Alueen ainoa pesivä hanhi, **kanadanhanhi** tekee nopeaa tuloa Hyvinkään peruslajistoon: neljältä kohteelta löydettiin viisi reviiriä. **Tavilla** todettiin ainakin 20 reviiriä kymmenellä kohteella. **Sinisorsa** oli toiseksi runsain sorsa 47 reviirillä: laji esiintyi 20 kohteella 22:sta. Runsainta sorsaa **telkkää** ynnättiin 60 paria. **Kuikka** piti ilahduttavasti reviiriä jopa kahdeksalla järvellä – yksittäisparien voimin. Ridasjärveä lukuun ottamatta kuikka tavattiin kaikilla yli kahdeksan hehtaarin järvillä. Silmälläpidettävää **silkkiuikku** löydettiin vain kolmelta kohteelta ja tilanne vaikuttaa tämänkin vesilinnun osalta surkealta: Ridasjärvi (5–6), Kytäjärvi (1) ja Sykäri (1). **Härkälinnun** reviirejä varmistettiin vain Ridasjärvellä (11), mutta laji tavattiin kerran myös Kytäjärvellä ja Pojanjärvellä, osoittaen pesintäpotentiaalia näilläkin paikoilla. **Kaulushaikaran** reviirejä todettiin kaikilla kolmella isolla järvellä: Ridasjärvellä (4), Kytäjärvellä (1) ja Sykärillä (1). **Ruskosuohaukan** reviirit tulkittiin Ridasjärveltä (2) ja Kytäjärveltä (1). **Sääksiä** (2) ja **nuolihaukkoja** (1–2) kertyy kalastelemaan Ridasjärvelle sen lähistön pesäpaikoilta. Nuolihaukalla oli lisäksi reviiri Ylentolan pelloilla. **Luhtakanan** (4–5) ja **luhtahuitin** (4) reviirejä löydettiin vain Ridasjärvellä. **Kurjen** reviirejä todettiin ainakin 11 kuudella alueella. Kurjet hyödynsivät vesistöjä usein pesimäpaikkana (rantaluhdat), mutta ruokailuun käytettiin yleisesti peltoja. Silmälläpidettävälle **pikkutyllille** (2) oli tarjolla riittävän karua ja aukeaa maastoa vesistöelementin kera Myllykylän harjulammilla. **Rantasipi** oli sekä runsain (24) että yleisin (8 aluetta) kahlaaja. **Kuoveja** pesi vain Ylentolan pelloilla – neljä reviiriä on nykyään merkittävä määrä Uudenmaan pelloilla. **Pikkulokki** pesi vain Ridasjärvellä (vähintään 4). **Kalalokki** (17) oli yleisin lokki: lajia tavattiin yhdeksällä kohteella. **Kalatiirahavainnoista** tulkittiin 10 reviiriä seitsemällä kohteella. Varmistettuja pesintöjä oli kuitenkin vain pari. **Ruokokertusia** ynnättiin 64, näistä eniten **Ridasjärvellä** (42). **Luhtakerttunen** (3) löytyi kolmelta paikalta. Sekä **ryti-** että **rastaskerttusella** oli yksi reviiri Ridasjärvellä.

Muu lajisto

Pyy (18) ja **teeri** (10) tavattiin kaikilla kolmella metsäalueella. Ainoa **ruisräikkä** raksutti Ylentolan pelloilla. **Päiväpetolintuja** oli niukasti. **Kanahaukalla**, **varpushaukalla** ja **tuulihaukalla** todettiin yksi reviiri kullakin. **Metsävikloja** todettiin 14 ja **lehtokurppia** 12 reviirillä. Hietojanojan metsät oli lehtokurpalle hyvin edustava alue (9 reviiriä).

Uuttukyyhkyllä oli reviiri Ylentolan pelloilla ja Hietojanojan metsissä. **Käki** (11) oli peruslaji kaikilla metsäkohteilla. **Kehrääjällä** oli kiva keskittymä Laitilannummen (3) ja Käkinummen (4) metsäalueilla. **Helmipöllö**reviiri tuli tietoon Laitilannummen metsäalueelta lintuharrastajien toimesta. Ainoa **käenpiikareviiri** oli Hietojanojan metsissä. **Harmaapäätikkoja** (4–6) oli tutkittujen alueiden reunoilla niiden reviirien yltäen kaikkialla todennäköisesti laskenta-alueiden ulkopuolellekin. **Palokärkiä** oli vain muutama (2–3).

Ylentolan pellot oli ainoa **kiurukohde**. Kiurujen reviiritiheys ei ollut täälläkään kummoinen – noin 8 reviiriä / km², kun luomupelloilla tiheys voi nousta laajalla alueella jopa 100 pariin neliökilometrillä (Ellermaa 2018). Ylentolan pelloillakin liki puolet 26 kiurureviiristä oli vain pienellä kesanto- ja syysviljalaikulla loppualueen ollen liki tyhjää kiuruista ja oikeastaan kaikista muistakin peltolinnuista. Myös laskentojen **niittykirvisistä** (11) merkittävä osa oli juuri em. lohkoilla. **Haarapääskyjä** (4) todettiin ainoastaan Kytäjoen ja Vantaan varrella lintujen pesiessä siltojen alla. **Peukaloisia** oli erityisen hyvin Hietojanojan metsissä (10) ja erityisesti sen nimikkojoen laaksossa. Tässä ehkä jo kohtuuttomasti parjatulla Ylentolan pelloilla oli jotakin hyvääkkin, 14 **pensastaskun** reviiriä ilahduttivat laskijaa, joskin tämäkin laji keskittyi jo edellä kehitulle hyvälle kesantolohkolle. **Kivitaskulla** tulkittiin reviiri tai pari Ylentolan pelloilta, mutta täyttä varmuutta pesinnöistä ei saatu.

Kuva 5. Uuttukyyhky oli tutkimusalueilla vähälukuinen. © Margus Ellermaa

Kulorastaita tavattiin jokseenkin odotettu määrä (12). **Leppälinnut** (3) löytyivät kaikkein karuimmilta laskenta-alueilta eli Käkinummen ja Laitilannummen metsistä. **Viitakertusella** todettiin kahdeksan reviiriä kolmella alueella. **Pensaskerttu** oli melko yleinen pesimälintu Ylentolan peltojen valtaojien varsilla (20). **Sirittäjällä** todettiin vain kuusi reviiriä. **Pyrstötiainen** oli totutun niukka laji (4–5). **Kuusitiainen** oli kuusikoiden vähyydestä huolimatta paikoin varsin runsas, noin 25 reviiriä löydettiin. **Puukiipijälle** sopivia, varttuneita tai vanhahkoja kuusimetsiä oli laskenta-alueilla varsin vähän. Havaintoaineistosta tulkittiin 17 reviiriä ilman merkittäviä keskittymiä. Laji vaikutti puuttuvan laajoilta alueilta. **Hemppoja** (5) kirjattiin kahdelta laskenta-alueelta. Toisin kuin edellisenä keväänä, v. 2018 oli **pikkukäpylintuja** runsaasti. Vain Hietojanojan metsissä lajin runsaus selvitettiin: tulos kuusi reviiriä. Mäntyvaltaisissa Laitilannummen ja Käkinummen metsissä esiintyi myös **isokäpylintuja** (3–4). Hyvin vähissä oli **punavarpunen** (4).

Aluekuvaukset

Ridasjärvi, 322 ha, 210332

Ridasjärvi on Hyvinkään isoimpia järviä: sen vesiala on 291 hehtaaria ja rantaviiva on 7,1 kilometriä pitkä. Kesäisin vesialasta kuitenkin merkittävän osan peittää tiheä, lauttoja muodostava ilmaversoinen vesikasvillisuus. Myös järven valuma-alue on varsin laaja: 8 400 hehtaaria. Se kerää vesiä lähiseudun soilta, metsistä ja pelloilta – Hausjärven Mustasuolta asti. Järven eteläpäästä saa alkunsa Keravanjoki..

Ridasjärven vesi on varsin humuspitoista. Ridasjärvi on soistumassa. Sen länsipuolella entistä soistunutta järveä kutsutaan Ritassaaren suoksi ja eteläpuolella Järvisuoksi. Suot ovat nykyisin keidassoita. Ne muodostavat arvokkaan luontokokonaisuuden. Nykyjärven ranta-
vyöhykkeet ovat laajalti korte-, kaisla- ja palpakkokasvustojen valtaamia ja soistuminen on nopeutunut viime vuosikymmeninä todennäköisesti maa- ja metsätalouden kiintoaines-
kuormituksen vuoksi. Järvikaislaa kasvaa saarekkeina järven keskiosassa asti ja avoveden
pinta-ala on loppukesästä noin 30 % luokkaa. Järven mataluus (keskisyvyys noin 80 cm)
edesauttaa kasvillisuuden levittäytymistä. Järven pinnan korkeutta säädellään 1980-luvun
lopussa valmistuneella pohjapadolla, mikä nosti järven kesäaikaista keskivedenkorkeutta 9
cm:llä (Lammi & Nironen 2002). Tämä on mahdollisesti hidastanut järven umpeenkasvua
hieman.

Kuva 6. Ridasjärven tutkimiseen tarvittiin soutuvene. © Seppo Niiranen.

Ridasjärvi todettiin valtakunnallisesti tärkeäksi lintualueeksi jo 1990-luvun lopussa (Leivo ym. 2002). Ridasjärvi kuuluu myös lintuvesien suojeluohjelmaan. Suurin osa järvestä on perustettu yksityiseksi suojelualueeksi vuonna 2008. Järvi rajautuu lisäksi itärantaa lukuun ottamatta valtion omistamiin soidensuojelualueisiin. Järvelle on laadittu aikanaan hoito- ja käyttösuunnitelmaa (Lammi & Nironen 2002). Ridasjärvi on nykyään pesiville linnuille kenties Uudenmaan paras kosteikko sisämaassa (Ellermaa 2011). Tähän vaikuttaa järven koko ja mataluus: ruokailupinta-alaa on merkittävästi. Lisäksi Ridasjärvi on välttänyt

useimpien Etelä-Suomen kosteikkojen maa- ja metsätalouspäästöjen aiheuttaman pika-kuoleman. Ridasjärveen on laskettu vuodesta 1989 lähtien vuosittain merkittäviä määriä puhdasta vettä Päijänne-tunnelista, mikä lienee pääasiallinen syy sille, että useimmat sorsat eivät ole merkittävästi vähentyneet täällä. Sorsien kannat ovat yleisesti romahtaneet Etelä-Suomen suojelualueilla (Ellermaa & Lindén 2012) ja ne ovat valtakunnallisesti liki kaikki uhanalaistuneet viimeisen 25 vuoden aikana (Rassi ym. 2000, Rassi ym. 2010, Tiainen ym. 2016). Ridasjärveltä vähentyneet kosteikkolinnut heinätavi, tukkasotka ja lapasorsa ovat kaikki rantaniittyjen pesijöitä ja tämä elinympäristö on Ridasjärven rannoilta viime vuosikymmeninä hävinnyt (Lammi & Nironen 2002). Näitä lajeja voitaisiin palauttaa alueelle rantalaidunnusten kautta. Ridasjärvi on keväisin myös merkittävä muuttolintujen kerääntymäalue. Syksyisin merkittäviä kertymiä ei muodostu syysmetsästyksen vuoksi (Lammi & Nironen 2002, Väänänen 2001).

Kuva 7. Ridasjärvestä suuren osan täyttää ilmaverso- ja kelluslehtikasvillisuus. © Seppo Niiranen

Ridasjärvellä on linnustolaskentoja toteutettu tiettävästi vuodesta 2000 alkaen ainakin neljästi ja historiallisesti laskentoja on tehty useasti vuodesta 1982 lähtien (Apus ry). Nyt vuonna 2018 tehty tutkimus käsitti kolmen käyntikerran pesimälinnuston kartoituksen veneellä ja rantoja pitkin tähyillen: 28.4, 20.5. ja 9/17.6. Lisäksi tehtiin yökuuntelu 17.6. Alue on suosittu lintuharrastajien retkikohde ja alueelta kertyi laskentoja täydentäviä hajahavaintoja. Ridasjärvi on usealle lintulajille Hyvinkään ainoa säännöllinen pesimäpaikka. Tällaisia lajeja olivat vuonna 2018 heinätavi (1 reviiri), jouhisorsa (1), punasotka (3–4), luhtahuitti (4), luhtakana (4–5), pikkulokki (4), rastaskerttunen (1) ja rytikerttunen (1). Laji on koko Uudenmaan mittakaavassa myös edustava naurulokille (876), härkälinnulle (11) ja nokikanalle (23).

Käkinummen metsät, 269 ha, 210093

Käkinummen metsät on voimakkaassa metsätalouuskäytössä oleva suojelematon metsäseutu Ridasjärven itäpuolella. Pohjoisosiltaan alue rajoittuu Ridasjärven kylätaajaman peltoihin. Alue rajoittuu kaakkoiskulmassa ampumaurheilukeskukseen, joka aiheuttaa melua koko seudulle. Keväällä 2018 alueen ympärille tehtiin meluväljejä. Alue on Salpausselän moreenimaita, pienten harjujen ja kumpujen mosaiikki. Alueella ei ole järviä eikä lampia. Alueen purot on oiottu ojiksi. Painanteet ovat laajalti soistuneita ja korpimaisia, mutta kauttaaltaan myös ojitettuja. Alueesta noin 50 % on taimikoita ja isoja avohakkuualueita, joissa kasvaa yksittäisiä siemenpuumäntyjä. Korkeammilla paikoilla on kuivaa ja karuhkoa mäntyvaltaista metsää. Korkeammat osat ovat seudulle tyypillistä sammalen peittämää louhikoista kuivaa mäntykangasta, mutta Salpausselälle tyypillisesti avokallioalueet puuttuvat. Korkeuseroja löytyy alueen luoteisosista ja siellä on suppamaisia painanteita. Vähä-Katilan tilan kaakkoiskulmalla on upea vanha kuusikko. Täältä löytyvät selvästi muuta aluetta korkeammat lintutiheydet arvokas lajeineen. Metsäalue on vahvassa riistataloudellisessa käytössä ja alueella on paljon hirvieläimiä, suolakiviä sekä ampumapaikkoja. Alue rajautuu itäpuoleltaan toiseen tutkittuun kohteeseen Laitilannummen metsät, ja muodostaa sen kanssa maakunnallisestikin merkittävän kokonaisuuden karuja ympäristöjä suosiville linnuille (teeri, kehrääjä, käki, isokäpylintu).

Kuva 8. Tuoreet ja kuivat kankaat hallitsevat Käkinummen maisemia. © Jukka Tanner.

Alueen linnustoa kartoitettiin 12–13.4., 10–11.5. 25.5 ja 3.6. Viimeisellä käynnillä tehtiin lisäksi yökuuntelu kehrääjien selvittämiseksi. Alue osoittautui varsin edustavaksi isokäpylinulle (1–2), käelle (2) ja kehrääjälle (4). Myös kaikki metsäkanalinnut löytyivät alueelta.

Laitilannummen metsät, 293 ha, 211094

Laitilannummen metsät on Ridasjärven ja Sykärin välimaastossa Hyvinkään itälaidalla. Alue muistuttaa maankäytöltään ja geologisesti paljon Käkinummen metsiä, joihin se rajautuu länsireunastaan. Laitilannummi on kuitenkin laajemmin soistunut: sen keski- ja länsiosat ovat liki kokonaan turvemaata. Yhtenäisimmät suoalueet ovat ojitettuja rämeitä. Alueen lounaiskulmassa ampumarataan rajautuen on pienehkö, kolmen hehtaarin neva. Se jatkuu pohjoiseen puoliaukeana – ojitus on täällä harvaa ja entinen laajempi suoalue ei ole vielä kokonaan metsittynyt. Alueelta puuttuvat oiottujen purojen ja ojien ohessa muut vesistöt. Koko alue on voimakkaassa metsätalouskäytössä: taimikoiden ja hakkuuaukeiden osuus on korkea. Alueen itäosassa on jopa 30 hehtaarin hakkuuaukea. Vanhansuon alueella pohjoisessa on muutaman hehtaarin kokoinen joulukuusien kasvattamo.

Kuva 9. Laitilannummen reuna-alueen rämeet rajoittuvat ampuma-alueen suojuvalleihin. © Mika Asikainen.

Kartoitusaamuja olivat pohjoispuoliskolla 22.4, 13.5 ja 7.6. Yökuuntelu tehtiin 7.6 kehrääjien selvittämiseksi. Alueen eteläpuolisko kartoitettiin 23.4, 24.5 ja 17.6. Yökuuntelu tehtiin 18.6. Alue muodostaa länsipuolen Käkinummen metisen kanssa maakunnallisestikin merkittävän kokonaisuuden karuja ympäristöjä suosiville linnuille: teeri (täällä 6 reviiriä), kehrääjä (3), käki (5) ja isokäpylintu (2).

Ylentolan pellot, 340 ha, 211101

Ylentolan pellot on laaja peltojen kokonaisuus Hyvinkään pohjoisosassa. Alue ylettyy itse asiassa pohjoisosastaan hieman naapurikuntaan Hausjärveen. Koilliskulma rajautuu Mustasuohon ja eteläosa maantie 1430:een (Ridasjärvi–Hyvinkää). Peltoalue muodostuu laakeasta yhtenäisestä itäisestä puoliskosta, jossa lohkot ovat laajoja, jopa 20 hehtaarin kokoisia. Alueen länsipuoliskon pellot ovat metsäisten kumpujen kirjomia – asutus ja maatilojen keskukset sijoittuvat pääosin tänne. Täältä löytyy myös rinteellisiä peltoja. Alueen läpi kulkee kolme isoa, kanaviksi ja ojiksi oiottua puroa tai jokea, yhdistyen alueen eteläosassa isommaksi Pannujoeksi. Joki laskee etelämpänä Ridasjärveen. Koko alueen halkaisee etelästä pohjoiseen sähköverkon korkeajännitelinja.

Suurin osa peltolohkoista oli vuonna 2018 kevätviljaa. Myös nurmea viljeltiin jonkin verran. Kaakkoisosassa oli pieni hevoslaidun. Nämä lohkot olivat peltolinnuista liki autioita muutamaa kiurua ja töyhtöhyppä lukuun ottamatta. Pääojien varrelta löytyi muutama pensastasku ja -kerttu. Valtaosa alueen peltolinnustosta keskittyi koillisosan kesanto- ja syysviljapeltoyhdistelmään. Vaikka tämä kuvio käsitti pelloista vain 7 %, noin puolet peltolinnuista oli täällä. Näillä kuvioilla oli monipuolinen (rikka)kasvilajisto ja oletettavasti sen vuoksi myös runsaammin lintuja (kiuruja, hemppoja, pensastaskuja). Täältä yhytettiin myös suopöllö, jota ei kuitenkaan tulkittu täällä pesiväksi.

Kuva 10. Ylentolan peltojen kevätviljalohkot ovat laajoja. © Margus Ellermaa

Alueella kartoitettiin pesimälinnustoa kolmasti: ensimmäinen kierros tehtiin huhtikuussa (28. ja 29.4), toinen toukokuussa (11. ja 12.5) sekä kolmas kesäkuussa (4. ja 6.6). Viimeisen kierroksen laskennat aloitettiin ennen auringonnousua nk. yölaulajien löytymisen toivossa. Ylentolan peltojen maatalouden intensiteetistä kertonee karua kieltä mm. se, että tällä todella isolla alueella ei havaittu kertakaan yhtään pääskyä. Alue on ollut viimeisimpiä peltosirkun esiintymispaikkoja Hyvinkäällä. Nyt lajia ei löydetty enää. Alueella on edelleen merkitystä Uudellamaalla vähentyneelle kuoville – neljä reviiä paikannettiin. Tuulihaukka ei pesinyt tänä vuonna alueella, mutta tutki alkukevästä pesäpaikkoja.

Hietojanojan metsät, 410 ha, 211104

Hietojanojan metsät on Kytäjä–Usmin laajan metsäalueen Naturaan kuulumaton lounaiskulma. Alue on voimakkaassa metsätaloukskäytössä ja metsien keski-ikä on tuskin 30 vuotta korkeampi. Alueen etelä- ja länsireunoilla, ja paikoin itäreunalla on pienialaisia lehtomaisia kohtia, hehtaari tai pari lehtoakin. Muuten alue on pääosin tuoretta kangasta, paikoin myös ojitettuja soistumia. Alueen itäosa ja luoteiskulma ovat kallioisempia ja täältä löytyy rajallisesti myös kuivaa kangasta. Männiköt on monin paikoin kaatamisen jälkeen istutettu kuuselle tai jopa koivulle. Suhteellisen tuoreita hakkuuaukeita on noin 40 hehtaarin edestä ja taimikkoa saman verran. Maan muokkaus on ollut voimakasta: maaperän koneel-

lista laikutusta löytyy laajalti ja täydennys- ja kunnostusojitusta on tehty vastikään. Ojitusten kiintoainepäästöt olivat silmin havaittavasti valtavia ja hyvin samea vesi yletyi ojien ja purojen alajuoksuille Kytäjäjärvelle asti. Alueella on myös voimaperäistä riistataloutta. Alueen sisälle (muttei aluerajauksen sisälle) jää golfkenttä ja punahirviaitaus.

Metsätalousmaan ohessa alueen länsiosassa on kaksi yksityistä luonnonsuojelualuetta (yht. 18 ha). Ne on suojeltu vastikään, vuosina 2013–2015 ja näissä näkyy vielä tuore metsätalouskäyttö (paljon tasaikäisyyttä, osa metsistä varttuvia, lahoppua keskinkertaisesti). Suojelualan eteläreunassa on kohtalainen tuulenskaatoalue lisäten luonnontilaa paikallisesti. Muualla luonnontilasta metsää löytyi enintään kaksi hehtaaria muutamana pieneänä palana. Yksittäisenä merkittävänä luontokohteena on nimetön puolen hehtaarin neva alueen itäpuoliskon keskellä. Tämä lienee ollut vielä suhteellisen äskettäin lampi, mutta selvää laskuojaa ei löytynyt ja soistuminen on saattanut olla luontaista. Alueen läpi virtaa kaksi puroa: Hietojanoja ja Hietalamminoja: molemmat ovat osin oiottuja ja osin luonnontilaisia muodostaen paikoin varjoisia laaksoja. Laaksomaisuuden vuoksi luhtia on vain hyvin rajallisesti, mutta Hietojanojalla on yksi kohtalainen ajoittain tulviva ja vettynyt ranta-alue parinsadan metrin matkalla.

Kuva 11. Hietojanojan varrella on pieni pätkä hienoa luonnontilasta puronuomaa. © Margus Ellermaa

Alueen laajuudesta johtuen kukin laskentakierros toteutettiin kolmena eri päivänä: 7, 18 ja 20.4, 9–11.5 sekä 1–2.6 ja 11.6. Lisäksi tehtiin koko yön käsittänyt yökuuntelukävely 10–11.6. Vaikka alue liittyy saumattomasti Kytäjä–Usmin Natura 2000 -alueeseen, tämän kohteen linnustoarvot ovat selvästi vaatimattomampia (vertailuaineisto: Honkala 2011). Alueella oli kuitenkin hyvin edustavasti pyitä (14 reviiiriä) ja lehtokurppia (9). Myös harmaapäätikkoja havaittiin mukavasti kolmella reviiirillä, mutta ne keskittyivät alueen reunoihin ja ylettyivät osin myös alueen ulkopuolelle.

Vihtilampi, 22 ha, 211178

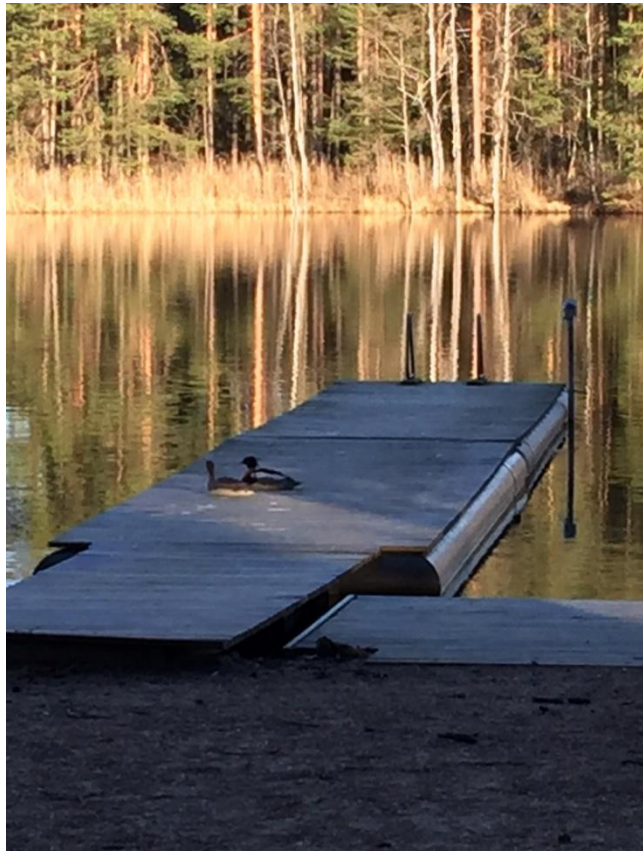
Hyvinkään lounaisosassa on Salpausselän painanteissa Hanko-Hyvinkää maantien varrella joukko järviä, Vihtilammen ollessa yksi niistä. Humuspitoinen Vihtilampi saa vetensä viereisestä Märkiöstä. Vihtilammen vedenkorkeutta säännöstellään laskuojien säännöstelypadoilla. Vihtilampi on laajalti kangasrantainen ja luultavasti tästäkin syystä suurin osarannoista on rakennettu. Järven lounais- ja koillisrannat ovat tiheästi täynnä mökkejä. Varsin suora kaakkoisranta nousee harjumuodostelmana (Kiljavannummi) jyrkästi ylöspäin. Täällä rannassa on polku koko matkalla sekä muutama mökki, laitureita ja yksi keskeneräinen näkötorni – näistä osaa ei ole merkitty peruskarttaan. Luoteisrannalta löytyy rakentamatonta rantaviivaa soistuman vuoksi. Soistuman keskellä on jopa pieni kelluva rantaneva. Lisäksi rannan suolla on kapea järviruokokasvusto. Tässä järvessä vaikutti olevan paljon kalaa. Lammen keskellä on myös pieni saari tarjoten pesäpaikan esimerkiksi kuikalle. Useimmille sorsille on tällä lammella huonosti ruokailu- ja pesimäympäristöjä tarjolla.

Järven linnusto kartoitettiin kahdesti: 4.5 ja 26.5. Järven linnusto oli todella niukka ja mainittavia lajeja olivat kuikka (1) ja isokoskelo (1).

Märkiö, 39 ha, 211179

Märkiö on harjujärvi salpausselällä Hyvinkään lounaisosassa. Se on kokoisekseen varsin matala. Mataluus yhdistettynä varsin hyvään ja kirkkaaseen vedenlaatuun (Vahtera 2017) suosii vesilinnustoa. Järvi on Hyvinkään parhaita lintujärviä, joskaan ei häikäisevä. Aluetta hallitsee jokseenkin kaksi leirikeskusta järven luoteis- ja kaakkoisrannalla. Tämä tuottaa hetkittäin runsasta ihmisvilinää, mikä kuitenkin painottuu keskusten ympäristöön. Rantaviivalla riittää rauhallisempiakin jaksoja, etelässä ja koillisessa. Koillispäätyyn laskee kaksi pientä ojaa, joiden ympäristö oli ruovikon valtaamaa suota. Myös etelärannassa järven keskellä oli pienialainen rämelaikeus. Märkiö laskee edelleen viereiseen Vihtilammeen. Laskuoja on lounaispäässä, jossa niin ikään on rämettä, täällä hieman laajempaa isovarpurämeenä. Järven kaksi pikkusaarta toimii pesäpaikkana mm. kuikalle ja kanadanhanhelle. Järveä kiertää kuntopolku pääosin kauempana rannoista, mutta länsilounaispäässä se on 50–70 m etäisyydellä rannasta ja luoteisrannassa se tulee lähimmillään 25 m päähän rannasta.

Kuva 12. Märkiön leirikeskuksen laituri sopii tukkakoskeloiden käyttöön. © Jaakko Paju.

Järven linnusto kartoitettiin kahdesti: 5.5 ja 27.5. Järven linnusto oli monipuolinen, käsittäen myös uhanalaisia lajeja (haapana ja tukkakoskelo). Järvellä pesii myös kuikka ja laulu-

joutsen. Maininnan arvoista on tässä yhteydessä laskenta-alueen välittömässä tuntumassa pesinyt ampuhaukka, jonka pesintöjä ei todeta koko Uudellamaalla edes vuosittain (Solonen ym. 2010).

Löytlammi, 19 ha, 211180

Löytlammi on pieni ruskeavetinen metsäjärvi Hyvinkään lounaisosassa aivan lähellä Vihdin rajaa. Järvi kerää ojitettujen soiden ja metsien vesiä varsin laajalta alueelta. Järvi on rehevä etenkin typen osalta – valuma-alueen metsiä on hiljattain lannoitettukin (Vahtera 2017). Vesi on myös kohtalaisen samea (näkösyvyys 65 cm) Järvi on varsin rauhallinen metsän keskellä – puusto ulottuu rantaviivaan saakka. Etelä- ja pohjoispuolen mäillä olivat kuitenkin laajahkot taimikkoiset hakkuuaukot. Pohjoisrannan kolmen ojan suistoon muodostuu pieni hieman avoimempi, sarainen ja pensaikkoinen rantasuo, karkeasti 60 metrin leveydeltä vesirajasta. Kovin laajaa rantaluhtaa ei muualla ole. Yhteensä järveen liittyy viisi ojaa, joista itäisin on suurin ja muodostaa mielenkiintoisen tiheikön rannasta metsätiehen asti noin 150 metrin matkalla. Pohjoisrannan tontilla on yksi vähällä käytöllä oleva huvila. Muilta osin rantaviiva on rakentamaton.

Järven linnusto kartoitettiin kahdesti: 4.5 ja 26.5. Järven linnusto oli varsin tavanomainen kuikan ollessa järven parhaimmista.

Kytäjärvi, 272 ha, 211181

Kytäjärvi on Hyvinkään isoimpia järviä. Sen valuma-alue on hyvin laaja, yli 100 km². Kytäjärven humuspitoinen vesi laskee säännöstelypadon kautta Kytäjokeen. Järven etelärannalla on varsin uusi taajama ja länsirannalla laaja golf-kenttä. Kytäjärven pohjoisrannat rajautuvat jyrkästi kohoavaan Kytäjä-USmin metsäylänköön. Itälaita on erotettu patotiellä erilliseksi patoaltaaksi. Patoaltaan ympäristö on peltovaltaista. Itse patoallas on linnustollisesti varsin hyvä – sen linnusto tutkittiin jo vuonna 2017.

Kuva 13. Kytäjärvi on selkävessimäinen järvi ilman lahden sopukoita. © Jukka Tanner.

Kytäjärven vesi on varsin samea ja rehevä laajan valuma-alueen raskaan maankäytön vuoksi. Kytäjärven ekologinen luokka on tyydyttävä. Järven ravinnetaso on korkea ja alusveden hapettomuus heikentää järven tilaa (Vahtera 2017).

Huonon vedenlaadun lisäksi Kytäjärvi on myös varsin syvä, eikä ole siten erityisen edullinen linnustolle. Järvellä on kuitenkin suuri merkitys lähiseudun pienemmiltä järvilta ja lammilta ruokailemaan saapuille kuikille ja etenkin kaakkureille. Järvestä puuttuvat myös vesilinnustolle edulliset poukamat. Ilmaversokasvillisuutta on laajemmin lähinnä järven etelä- ja lounaisrannassa, mistä pääosa sorsista löytyy.

Järven linnusto tutkittiin kolmen käyntikerran pesimälinnuston kartoituksena 22.4, 3.5 ja 10.6. Järven edustavimpaan lajistoon lukeutuivat kaulushaikara (1 reviiri), haapana (2–3) ja isokoskelo (3).

Pojanjärvi, 25 ha, 211182

Pojanjärvi on keskikokoinen järvi Hyvinkään luoteisosan järviylängöllä. Järvi on varsin pitkä, mutta kapea. Järvessä on rantaviivaa noin kolme kilometriä, mistä 700 metriä on kolmella osa-alueella olevaa mökkien tai asutuksen pihapiiriksi laskettavaa ympäristöä. Järvelle viettävät rinteet ovat paikoin varsin reheviä ja voimakkaassa metsätalouskäytössä. Myös pieniä niittyjä löytyy lähivaluma-alueelta. Järvi on suhteellisen syvä ja rantakasvillisuusvyöhyke on pääosin hyvin kapea, paikoin liki olematon. Vain järven pohjoispäässä on merkittävämpi, kahden hehtaarin luhta- ja rantasualue. Täältä löytyykin suurin osa järven kosteikkolajistosta. Järven valuma-alue on suhteellisen pieni ja veden laatua heikentävät lähinnä metsäojitukset.

Kuva 14. Pojanjärvi on pitkä, mutta kapea. © Margus Ellermaa.

Pojanjärven linnusto kartoitettiin 20.4, 11.5 ja 11.6. Järven kokoon nähden vesilinnustoa oli niukasti, oletettavasti kapeiden rantavyöhykkeiden vuoksi. Järvellä pesi laulujoutsen ja

mahdollisesti kuikka. Yksittäinen härkälintu havaittiin yhdellä laskentakäynnillä, tätä ei tulkittu reviiirillä olleeksi.

Sykäri, 209 ha, 211183

Sykäri on iso järvi aivan Hyvinkään itä laidassa. Se on tyypiltään matala runsashumuksinen järvi (Vahtera 2017). Keskisyvyyden ollessa vain 1,2 metriä se omaa hyvän lintujärven potentiaalin. Järven kapeaa ja pitkää eteläistä pohjukkaa kutsutaan Kaidanpäänjärveksi ja pallomaista pohjoisosaa (varsinaiseksi) Sykäriksi. Kaidanpäänjärven itäranta on koko kahden kilometrin matkaltaan mökitetty. Muualla järven rannoilla on muutama maatila. Loput eli paikoin varsin pitkät osuudet ovat asumattomia. Järven rannat ovat pitkälti metsäisiä, mutta länsilaidassa on muutaman sadan metrin matkalla myös kapean metsäluhdan erottamaa peltorantaa.

Sykärin valuma-alueella on runsaasti soita (24 %, Vahtera 2017) ja vesi vastaavasti hyvin humuspitoista. Sykärin laajan valuma-alueen maa- ja metsätalouden vedet kuormittavat osaltaan järveä siten, että vesi on varsin sameaa ja rehevää mm. typpi- ja sameuslukujen osalta. Arvot olivat vuonna 2017 liki kaksinkertaisia erinomaiseen lintujärveen, Ridajärveen verrattuna (Vahtera 2017) – johon Sykäri myös laskee. Suurimmassa osassa järveä rantakasvillisuutta on vain hyvin kapealti, mikä osaltaan selittää vesilinnuston suhteellisen vaatimattomaa määrää. Ilmaversokasvillisuutta on laajemmin varsinaisen Sykärin länsi- ja etelälaidoilla.

Kuva 15. Vesikasvillisuutta löytyy mainittavammin Sykärin länsiosasta. © Seppo Niiranen.

Sykärin linnusto kartoitettiin 2.5, 21.5 ja 8.6. Lisäksi tehtiin yölaulajakuuntelu 18.6. Kenties kapeiden rantakasvillisuusvyöhykkeiden ja veden sameuden vuoksi järvi osoittautui linnustoltaan suhteellisen vaatimattomaksi. Järveltä löytyi isokoskelo (1 reviiiri), silkkiuikku (1), kuikka (1), kaulushaikara (1) ja rantasipejä (8).

Aarlammi ja Karjulampi

Pienet Aarlammi ja Karjulampi sijaitsevat lähekkäin Hyvinkään länsilaidalla. Aarlammi on kolmen kunnan rajalla ylettyen hieman myös Vihdin ja Lopen puolelle. Viiden hehtaarin kokoisen Aarlammin länsi- ja eteläranta on kuusta kasvavaa kangasta ja kauttaaltaan mökitetty. Myös pari ympärivuotisessa käytössä olevaa taloa on. Pohjoisranta rajautuu ojitettuun suohon. Aarlammi on pienuudestaan huolimatta Hyvinkään syvimpiä vesistöjä 16 metrilään. Lammessa ei ole tulouomia.

Kuva 16. Aarlammi. © Jukka Tanner.

Karjulampi on aivan pieni, kokonaan suorantainen kahden hehtaarin kokoinen lampi. Puuton rahkasammalvyöhyke kiertää lampea ja on leveimmillään lammen lounaiskolkassa. Vesi on humuspitoista ja tummaa. Myös tämän rannoilla on mökkejä ja laitureita. Lammesta luoteeseen Karjulammenvuorella tapahtuu kallioulouhintaa, jonka pöly ja melu ovat lammella helposti koettavissa. Rantametsät ovat olleet intensiivisessä metsätalouskäytössä.

Lampien linnusto tutkittiin 5.5, 13.5 ja 10.6. Lampien linnusto oli tavanomaista ja lähinnä vesistöjen yleislajeja tavattiin (tavi, telkkä, heinäSORSA).

Pahanojanlammi

Pahanojanlammi on pieni kolmen hehtaarin vesistö Hyvinkään luoteiskulmassa. Lampi on rakentamaton ja siinä on erämaan tuntua, vaikka asutusta on lähimmillään 300–400 metrin etäisyydellä. Lammen valuma-alue on varsin pieni ja lampeen laskevat metsätalousojat ovat vanhoja, eivätkä vaikuta enää pahemmin kuormittavan lampea. Vesi oli keväällä humuspitoista, mutta kuitenkin suhteellisen kirkasta. Lammella on koko rantaviivan pituudelta 15–30 metrin levyinen luhtavyöhyke tarjoten kosteikkolinnustolle hyvät elinolot. Kurjet käyttävät reviiirinä myös lammen pohjoispuolen lähiniittyjä. Lampi sinänsä on kokonaan metsämaan ympäröimää.

Lammen linnusto kartoitettiin 20.4 (lampi kokonaan jäässä), 11.5 ja 11.6. Vesilinnusto oli lammen kokoon nähden varsin runsas, joskaan erikoisuuksia ei tavattu. Hyvästä ekologisesta tilasta kielivät useat vesilintupoikueet kesäkuun käynnillä.

Jauholammi, Urojärvi ja Usminjärvi

Tämä lähekkäisten pikkujärvien kolmikko sijaitsee Hyvinkään taajaman länsipuolella, Usmin ulkoilualueen tuntumassa, Kytäjä-Usmin metsäylängön kaakkoisreunalla.

Jauholammi (6 ha) on samea ruskeavetinen lampi. Keskisyvänteessä syvyyttä on kuuti-sen metriä (Järviwiki). Lampeen tulee muutama pieni oja ja Jauholammesta vedet laskevat kohti Kytäjokea Mätälammen laskuojan kautta. Jauholammella ympäristössä on asutusta rantapeltoineen ja niittyineen. Niityillä laiduntaa ilmeisesti lampaita. Jauholammin rannan kasvillisuus on rehevää. Lammessa on myös pieni saari.

Urojärvi (7 ha) on selvästi humuspitoinen metsälampi. Lampeen ei laske puroja tai oja ja se saa vetensä pintavaluntana paikoin jyrkästi ylöspäin kohoavasta järvilaaksosta. Lammesta lähtee laskuoja pienen Urosuon läpi Kytäjokeen. Järven rannalla on muutama polun päässä oleva lomarakennus. Järvellä on syvyyttä 5,5 metriä (Järviwiki).

Usminjärvi on ruskeavetinen humusjärvi. Sen metsäinen valuma-alue on 113 hehtaaria ja syvin kohta 15 metriä (Järviwiki). Usminjärven vedet laskevat kohti Kytäjokea. Järven itärannalla on vapaa-ajan asutusta ja myös ympärivuotista asutusta. Kaakkoiskulmassa on Hyvinkään kaupungin yleinen uimaranta, joka on kesäisin varsin suosittu.

Myös Urojärvi ja Jauholammi ovat virkistyskäytössä: tänne tulee ihmisiä kalastelemaan, ja Urojärven rantoja myötäilevät maastopolut. Jauholammilla kellui jonkinlainen saunalautta. Usminjärvi on kuitenkin kolmesta järvestä selvästi eniten virkistyskäytön pääkohde info-tauluineen ja sinne on myös helpoin kulkea yleisen tien päätyttyä uimarannan viereen.

Kuva 18. Usminjärvi. ©Martti Rajamäki

Järvikolmikon linnusto kartoitettiin 2.5, 16.5 ja 31.5. Vesilinnusto oli järvien kokoon nähden varsin niukkaa. Mainittavin pesijä oli kuikka Usminjärvellä.

Kakari ja Matkunlammi

Nämä lammet on osa Lounais-Hyvinkään järvi keskittymää Salpausselän harjumaisemissa. Kakari on välittömästi Märkiön luoteispuolella sijaitseva pieni (1 ha) rämerantainen lampi. Se on aika tiukasti Hanko-Hyvinkää -tien (etäisyyttä tielle 25 m) ja Märkiön (etäisyyttä 30 m) välissä. Märkiöstä sen erottaa hyvin kapea ja korkeahko harjanne, jonka päällä kulkee kuntopolku. Kuitenkin Kakari sijaitsee Märkiötä jopa kolme metriä korkeammalla.

Kuva 19. Matkunlampi on upea erämaavesistö. © Jaakko Paju

Matkunlammi on tyypillinen rämeen ympäröimä karu, humuspitoinen suolampi. Rannan nevavyöhyke on hyvin kapea tai olematon eikä tarjoa juuri lainkaan suojaisia pesäpoukamia vesilinnuille. Lisäksi melko paljon kävelty polku (kalamiehet) kiertää koko lammen rantaa myöten. Suuri osa sorsalin-

tujen ruokailusta keskittyi varsinaisen lammen pohjois- ja koillispuolen rämeelle, jonne muodostui erillinen tulvaveden peittämä laaja lampare, alkukaudesta jopa viisi hehtaaria. Se oli veden vallassa pitkälle alkukesään ja 27.5.2018 tulvavesialue oli vielä n. 2,5 ha, ja vesilintuhavainnot painottuivat tälle pensaiden ja turvesaarekkeiden laikuttamalle alueelle. Linnut kävivät kuitenkin ruokailemassa itse lammenkin puolella.

Lampien linnusto kartoitettiin 4–5.5 ja 26–27.5. Vesilinnusto oli lampien kokoon nähden merkittävä: Kakarilta löytyi tukkasotka (reviiri käsitti tn. myös Märkiön) ja Matkunlammelta haapana (1–2) sekä kuikka (1). Matkunlammella piti reviiriä myös laulujoutsen, muttei pesinyt.

Mylykylän harjulammet (Kapilammet)

Hyvinkään kaakkoisosassa Salpausselän harjualueella on sorakuoppia joiden pohjalle on muodostunut pari lampea. Lammet sijaitsevat Jokela–Ridasjärvi -tien varrella. Lampien pohja on hiekkaa ja itäpuolen rinne korkea ja hiekkainen, kasvaen paikoin nuorta mäntyä. Pienemmän (2 ha) eli eteläisemmän lammen kohdalla on kivikkoa itärinteessä. Lampien länsipuoli on alavaa, pääosin entistä soranottoaluetta, mutta on edelleen teollisessa käytössä erityisesti pienemmän lammen lähetyvillä. Isomman (5 ha) eli pohjoisemmän lammen kohdalla kasvaa sen länsipuolella isompaakin kuusikkoa. Pienemmän lammen länsirannalla kulkee hiekkatie heti lammen tuntumassa, isomman lammen ja länsipuolen pikkutien välissä kasvaa jonkin verran nuorta mäntyä.

Kuva 20. Lampien vesi on kirkasta.. © Hanna Pesanto.

Lampien vesi oli kirkas ja niukkakasvuinen, joissa kasvoi mm. vitaa. Isomman lammen luoteisreunalla kasvoi hieman osmankäämiä, mutta ei kaislikkoa tai ruoikkoa. Lampien vesi on matalaa, isommassa lammessa on lintujen pesintään sopivia pajuja kasvavia saariakin. Pienemmässä lammessa ei ollut saaria. Sen eteläpäädyssä on ilmeisesti epävirallinen uimaranta, roskaantunut.

Lampien linnusto tutkittiin 5.5 ja 21.5. Lammet ovat suhteellisen arvokas pesimäalue: se on yksi harvoista kalatiiran (1) ja pikkutyllin (2) pesimäpaikoista Hyvinkäällä. Myös laulujoutsen pesi lammilla. Pesimäsaarekkeiden ylläpito (mahdollisimman kasvittomina) on olennaista kohteen jatkoa ajatellen.

Tervalammi

Tervalammi on Tervalammin-suohon rajautuva neljän hehtaarin kokoinen pitkänomainen suolampi. Vesi on nimensä mukaisesti tervamaisen ruskeaa, sakeaa ja läpinäkymätöntä: näkösyvydeksi mitattiin vuonna 2017 vain 30 cm (Vahtera 2017). Lammen ekologinen tila on huono, happitilanne on lammessa ollut usein huono. Lampi kärsii valuma-alueensa raskasta metsätaloudesta suo-ojituksineen. Lampea voineekin pitää metsätalouuspäästöjen laskeutusaltaana. Lammen ympärillä on tiivistä sekametsää kasvavaa turvekangasta, jossa kasvaa juolukkaa, suopursua, raatetta, saniaisia ym. Länsirannoilla on paikoin kapealti nevaakin. Lammen itärannalla suovyöhyke on hyvin kapea ja heti kankaan puolella on koko itärannan mitalla asutusta tai kesäasutusta. Etelä- ja länsipuoli on laajemmin suota ja kokonaan rakentamatonta. Luoteisnurkasta vesi laskee perattua Tervalamminojaa pitkin lähetyvillä sijaitsevaan Sykäriin. Lammen linnusto tutkittiin 5.5 ja 21.5. Lampi todettiin molemmilla kerroilla linnuttomaksi.

Kuva 21. Tervalampi. ©Hanna Pesanto

Kytäjoki

Kytäjoki on Kytjärven laskujoki. Se laskee Kytjärvestä noin 10 kilometriä itään Vantaaseen. Välissä Kytäjokeen yhtyy Keihäsjoeki. Tutkittuun alueeseen kuului myös lyhyt pätkä Vantaata Hyyppärän sillalle asti. Yläjuoksulla joen ensimmäiset pari kilometriä on oiottu ja vahvasti pengerrytetty. Sen jälkeen joki mutkittellee pääosin luonnonuomassa, jota on kuitenkin paikoin perattu. Joki seuraa keskijuoksulla Tihku- ja Petkelsuon pohjoisreunoja. Näillä paikkeilla pohjoiseen jäävät pellot ovat alavimmillaan ja tulvivat keväisin säännöllisesti. Edellä mainittuja soita lukuun ottamatta joki virtaa peltojen keskellä. Joen penkereellä on paikoin kapealti puita tai pensaita, mutta pitkät pätkät joen rannasta ovat täysin aukeita ja peltolohkot tulevat melkein jokeen kiinni ilman merkittäviä suojavyöhykkeitä. Joen vesi on varsin samea.

Kytäjoen varsi tutkittiin 29–30.4, 12/18.5 ja 31.5. Lisäksi tehtiin yökuuntelut 7. ja 28.6. Joella oli todella vähän kosteikkolinnustoa.

Johtopäätökset

Linnut ovat varsin hyvä luonnon monimuotoisuuden tilan indikaattori. Linnuston perusteella Suomen luonnon monimuotoisuuden tila on heikentynyt nopeasti ja vauhti on viime vuosina kiihtynyt (Rassi ym. 2000, Rassi ym. 2010, Tiainen ym. 2016), vaikka kansallisella ja kansainvälisellä tasolla on sitouduttu luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseen (CBD 2010). Suomen lintulajeista peräti joka kolmas on uhanalainen ja uhanalaisten lajien lukumäärä on ollut kasvussa kaikissa Suomen aikaisemmissa arvioinneissa (Tiainen ym. 2016).

Keväällä 2018 Hyvinkään linnustolaskennat painoutuivat vesistökohteisiin. Pesimälinnustoltaan hyvin edustava alue oli Ridasjärvi. Ridasjärvi on ilmeisesti ainoa Hyvinkään luontokohde, jolle on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma (Lammi & Nironen 2002). Suunnitelma alkaa olla vanhentunut ja sen linnustoarvoille keskeisin toimenpide, vedenpinnan (lisä)nosto on jäänyt toteuttamatta (I. Huolman, ELY-keskus, kirjallinen kommentti 30.10.2018).

Useimmat muut tutkitut vesistöt olivat kokoonsa nähden linnustoltaan varsin vaatimatomia: lajisto rajautui pääsääntöisesti muutamaa peruslajiin ja muutamaan yksilöön. Ridasjärveä lukuun ottamatta aikaisempaa systemaattista tutkimustietoa nyt tutkituista kohteista ei ollut saatavilla. Helppoa on kuitenkin todeta, että useimmilla tutkituilla kohteilla kosteikkolinnuston elinedellytykset ovat ympäristön osalta rajallisia. Järven syvyyteen ja vastaaviin luonnollisiin seikkoihin ei voida toki vaikuttaa. Mutta ihmistoiminnan vaikutukset ovat vesien laadun osalta selviä: vedenlaatu on monella kohteella lintujen elinedellytyksiä ajatellen heikokkoa (Vahtera 2017). Vesistöjen rehevöityminen on todettu pääasialliseksi syyksi sorsalintujen taantumiselle Suomessa (Lehikoinen ym. 2016).

Kosteikolla, myös suojeluilla kosteikoilla on se ikävä piirre, että niitä heikentävät päätöt tehdään kaukanakin näiltä kohteilta. Esimerkiksi Ridasjärven laajasta valuma-alueesta vain pieni osa on suojeltu ja suojelualueiden pienuus (eivät kata kokonaisia ekosysteemejä) on todettu Suomen sirpaleisen suojelualueverkoston yhdeksi ongelmaksi (Gilligan ym. 2005). Ridasjärvi on tutkituista kohteista ainoa, jossa veden laatuun selvästi puututaan – Pääjanne-tunnelin juoksutuksilla. Sinänsä ratkaisu ei ole pitkällä aikavälillä kestävä: vettä laimennetaan (hoidetaan seurauksia) eikä puututa valuma-alueen saastuttavaan maankäyttöön (ei hoideta syitä).

Vesistöjen rehevöitymisessä on monenlaisia vaikutusmekanismeja, mutta veden sameus seurannaisvaikutuksineen vaikuttaa olevan kosteikkolinnuille erityisen haitallista. Tämä on relevanttia myös Hyvinkäällä, joka on Vantaan latvavesistöaluetta. Vantaan sameusarvot vv. 1970–2015 ovat kasvaneet tilastollisesti merkitsevästi (Helsingin ympäristökeskuksen vesiseuranta) ja todella paljon. Trendi johtuu maa- ja metsätalouden tehostumisesta. Yhteiskunnan tukijärjestelmä suosii edelleen vesistöjen heikentämistä. Maatalouspolitiikan nykyisen tukikauden (2013–2020) lakisääteiset tukiehdot eivät edellytä esimerkiksi suojakaistoja vesistöjen väliin saati piiriojen varsille (Valtioneuvosto 2015), ja täydentävien ehtojen suosituksissa edellytetään vain metrin levyistä kaistaa (mavi.fi). Leveiden, 5–10 metrin suojakaistojen on todettu olevan yksi tehokas keino vähentää ravinne- ja kiintoaineshuuhoutumia (Uusi-Kämppä & Kilpinen 2000). Maatalouden tukiehdot heikkenivät v. 2013 ympäristön näkökulmasta muutenkin monin tavoin (Pe'er ym. 2014). Maanviljelijät voivat tällä hetkellä tehdä lisäksi ympäristösitoumuksia, joilla voidaan päästä jo selviin vesistö- ja monimuotoisuushyötyihin. Paikallisesti maatalouslintuja kaikkein tehokkaimmin huomioi kuitenkin luomutuotanto (Kragten ym. 2011). Luomutuotannon suosiminen esimerkiksi kunnallishankinnoissa on siten erittäin perusteltua.

Hyvinkään vesistöjen valuma-alueista merkittävä osa on metsä- ja suovaltaisilla alueilla. Kun tähän asti vesistökuormituksen päästöt on yhdistetty pääasiallisesti maatalouteen, niin uusimmat tutkimustulokset osoittavat, että metsä- ja suo-ojitukset tuottavat Suomessa liki yhtä isot päästöt kuin maatalous (Finér 2018). Maatalouden tapaan myös metsätalouden haitallisia toimia tuetaan verovaroin, mm. kunnostusojitusta tukemalla (Valtioneuvosto

2015B). Täysin tuntematon vaikutus Hyvinkään vesilintukantoihin on kalastuksella. Tunnetusti petokalojen ylikalastus (esim. hauki, kuha) muuttaa koko vesiekosysteemin ravintoketjua aiheuttaen mm. särkikalojen runsastumista ja vesien samenumista (Eriksson ym. 2009, Sammalkorpi ym. 2016). Särkikalat kilpailevat samasta ravinnosta useiden vesilintujen kanssa.

Kuva 22. Tuoreen kunnos- tus/täydennysojituksen sameutta- maa vettä Hietojanojan vesistössä. Tämän ojan yhtymäkohdasta Hieto- janojaan, sen yläjuoksulle päin, vesi oli melko kirkasta ja alaspäin tämän ojituksen kiintoaineksen sameutta- maa. © Margus Ellermaa

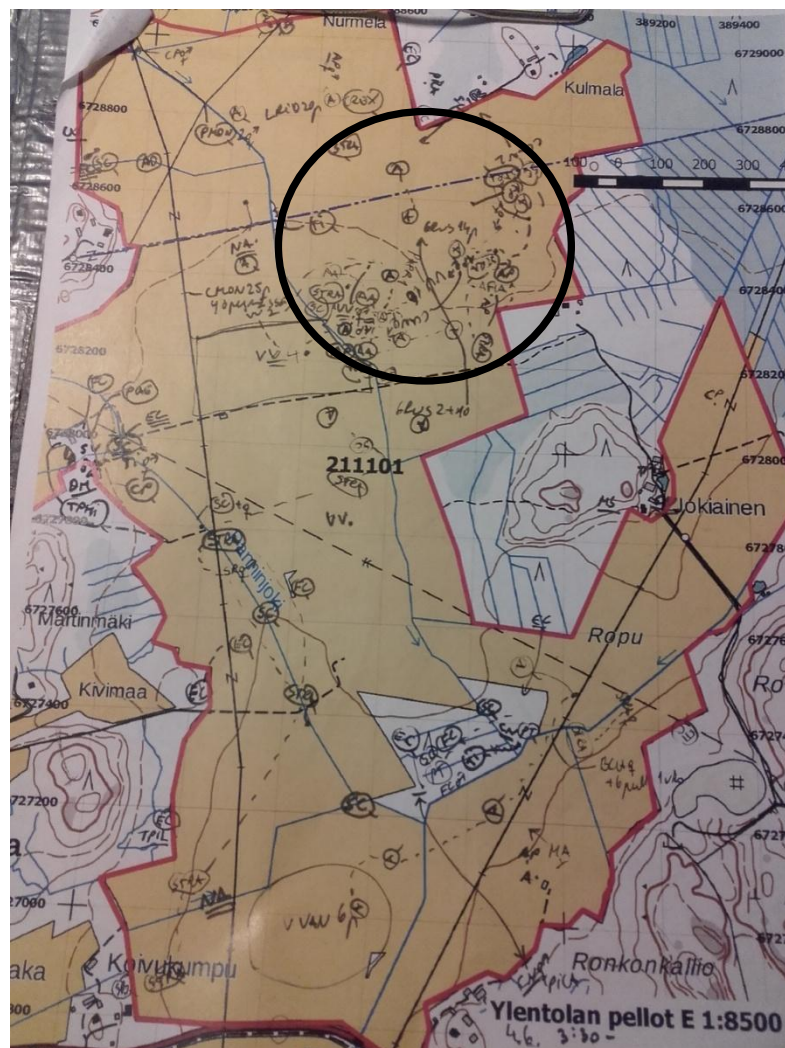
EU-laajuisesti vesistöjen ti- laa on ollut tarkoitus parantaa vesipuitedirektiivin avulla ja saavuttaa vesistöjen hyvä eko- loginen tilaa vuoteen 2015 mennessä. Tavoitetta pidennet- tiin ensin vuoteen 2021 ja sitten 2027 asti (EU-komissio 2012). Hyvästä tavoitteesta huolimatta edistystä on tapahtunut vain 10 % vesistöjä ja noin puolet EU:n vesistöistä on edelleen huonos- sa ekologisessa tilassa – joissa- kin maissa on otettu jopa taka- pakkia (Voulvolis 2017). EU:n komissio on käynnistänyt äsket- täin vesipuitedirektiivin terve- ystarkastuksen eli Fitness Checkin (EU-komissio 2018). Tässä kaikilla yhteisöillä ja kansalai- silla on mahdollisuus antaa verkkoalustalla palautetta direktiivin toimivuudesta ja kehittä- misestä. Todennäköistä on, että direktiivi avataan sen jälkeen muutoksille. Hyvinkäällä on mitä suurimmassa määrin asianosaisena mahdollisuus antaa palautetta vedenlaatua säätele- vän direktiivin hyvien ympäristöstandardien puolesta tai vastaan. Konsultaatio kestää maaliskuuhun 2019 asti (EU-komissio 2018).

Kovin hääppöinen ei vaikuta olevan peltolinnustonkaan tila Hyvinkäällä, huomioiden myös edellisten vuosien peltolaskentatulokset. Pesimälajisto on huomattavan köyhää hyön- teissyöjälintujen ollessa silmiinpistävän vähissä. Maatalouden tehostuminen on yhdistetty lintukantojen romahtamiseen koko EU:ssa (Donald ym. 2001). Maatalouden (eri- kois)ympäristötukitoimet auttavat kuitenkin merkittävästi peltolinnustoa siellä missä niitä sovelletaan laajassa mittakaavassa ja missä lisäksi maatalousmaata on otettu laajalti Natura 2000-verkoston (Gamero ym. 2016). Hyvinkäällä Ylentolan pelloilla maatalouslinnut keskit- tyivät pienelle kesantoalueelle, joka oletettavasti oli maatalouden nk. viherryttämistoimi "ekologinen alue" (Valtioneuvosto 2015). Kyseinen toimenpide on luonnollisesti todella mer- kittävä paikallisesti, mutta mittakaavaltaan riittämätön koko maatalouslajiston ylläpidolle.

Peltoalueita ei ole Hyvinkään alueella ollenkaan Natura 2000 -suojelualueverkostossa, mikä sulkee pois useita rahoitusinstrumentteja lintujen ja muun luonnon huomioimiseksi maanviljelyssä. Natura-verkosto on kuitenkin "dynaaminen" ja kunnalla on mahdollisuus vaatia edustavimpien peltoalueiden (tai minkä tahansa muuta ympäristöä käsittävien aluei- den) suojelemista Natura-verkoston osana. Suojelu ei kuitenkaan pelasta kaikkia lintuja, sillä

tehokkaiden hyönteismyrkköjen vaikutus yltää kauas maatalousvaltaisiltakin alueilta (Hallmann ym. 2017). Hyönteiskannat ovat viime aikoina kiistatta romahtaneet siellä, missä asiaa on EU:n maissa tutkittu (Hallmann 2017). Vaikka asiaa ei ole suoranaisesti Suomessa tai Hyvinkäällä tutkittu, epäsuora todistusaineisto tukee ulkomaan tutkimusten havaintoja. Lentäviä hyönteisiä avomaastossa ravinnokseen käyttävät linnut (pääskyt, pikkulepinkäinen) olivat kateissa liki kaikilla Hyvinkään tutkimusalueilla. Räystäspääskyä ei tavattu pesivänä koko kolmen tutkimusvuoden aikana. Suomen maatalousvaltaisimmalla alueella eli Etelä-Suomessa pääskyjen määrät romahtivat 2000-luvun alussa, kun Pohjois-Suomessa vähentymistä ei ole ollut tai kannat ovat jopa kasvussa (Väisänen ym. 2018). Sattumaa tai ei, kiistellyimmät hyönteismyrkyt, neonikotinoidit tulivat Suomen markkinoille juuri 2000-luvun alussa (tukes.fi). Ridasjärvellä useiden satojen yksilöiden räystäspääskykertymiä tavattiin säännöllisesti aina vuoteen 2001 asti (www.tiira.fi), sen jälkeen suurin määrä on ollut 110 yksilöä.

Kuva 23. Ylentolan pelloilla linnut keskittyivät pienelle, kuvassa ympyrällä osoitetulle alueelle. © Margus Ellermaa

Kolmen vuoden laskentaprojektien yhteenvetona voi sanoa, että Hyvinkään linnusto heijastaa koko Etelä-Suomen maankäyttömuutoksia ja vastaavia linnustomuutoksia. Parhaiten menee metsälinnalla (joskaan ei erityisen hyvin), mutta maatalous- kosteikko- ja suolinuilla tilanne on kriittinen. Kaikkien raporttien (Ellermaa 2016, 2017 ja käsillä oleva teos) johtopäätöksissä on mainittu linnustonsuojelun yhtymäkohtia kunnan vaikutus- tai päätöksensaltaan kuuluvissa asioissa.

Kiitokset

Laskentoihin osallistuivat vuonna 2018: Mika Asikainen, Kari Degerstedt, Margus Ellermaa, Jari Helander, Seppo Niiranen, Jaakko Paju, Hanna Pesanto, Martti Rajamäki, Aapo Salmela, Jukka Tanner ja Eira Tuohimaa. Lisäksi petolintujen pesintämenestyksestä antoi lisätietoja Jukka Tanner. Laskentoja koordinoivat Margus Ellermaa (päävastuu), Mika Asikainen ja Juha Honkala. Käsikirjoitusta kommentoi Juha Honkala. Kukin laskija avusti osaltaan aluekuvauksien laadinnassa. Hankkeen yhteyshenkilö Hyvinkään kaupungilla oli Mika Lavia.

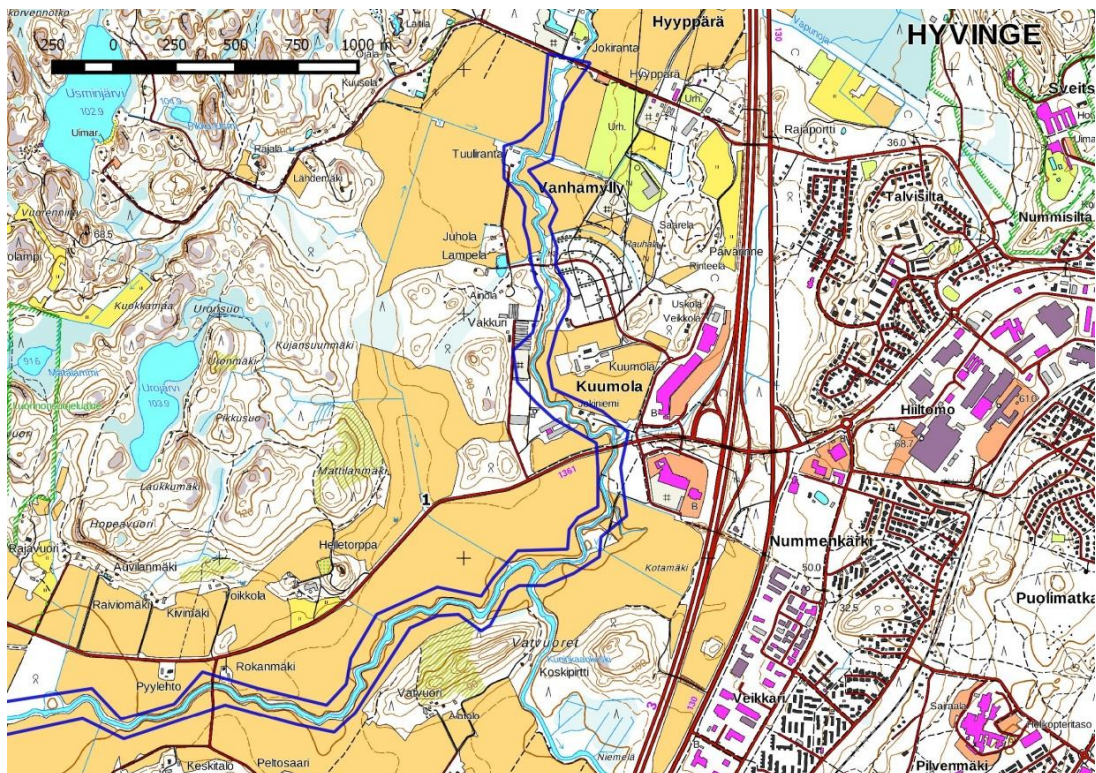
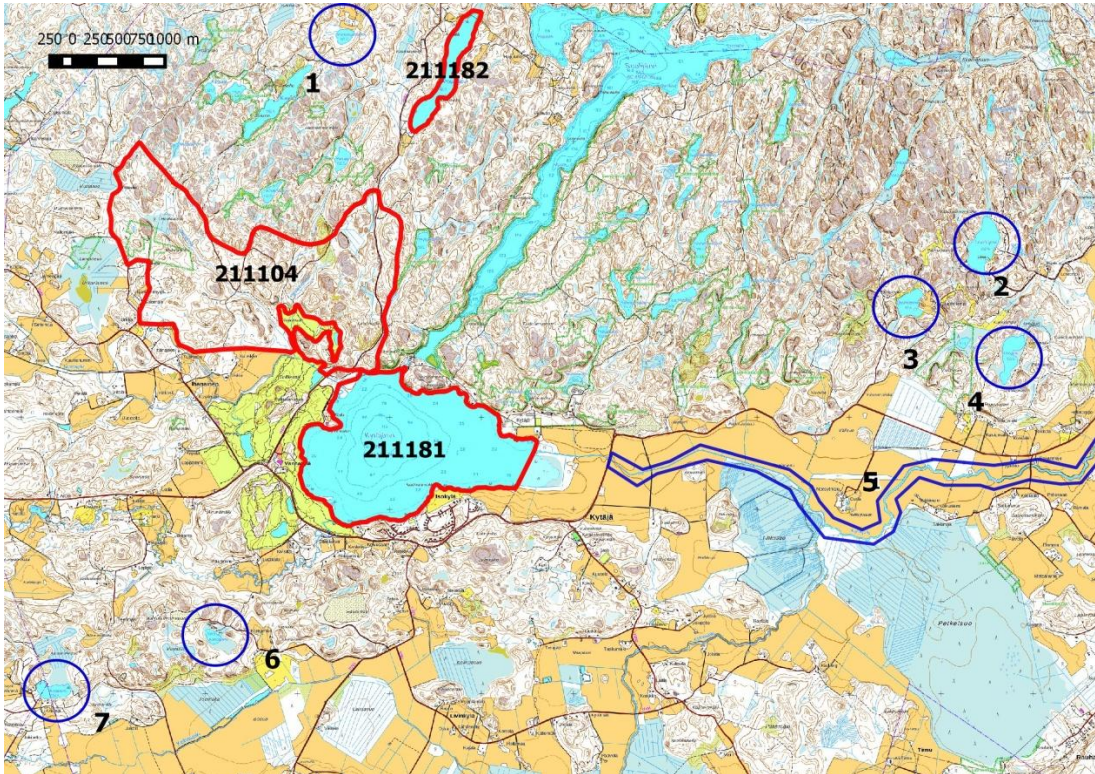
Lähteet

- Angelstam, P., Roberge, J.-M., Löhmus, A., Bergmanis, M., Brazaitis, G., Dönn-Breuss, M., Edenius, L., Kosinski, Z., Kurlavicius, P., Lärmanis, V., Lūkins, M., Mikusinski, G., Račinskis, E., Strazds, M. & Tryjanowski, P. 2004. Habitat modelling as a tool for landscape-scale conservation – a review of parameters for focal forest birds. – *Ecological Bulletin* 51:427–453.
- Butchart, S.H.M., Stattersfield, A.J., Bennun, L.A., Shutes, S.M., Akcakaya, H.R., Baillie, J.E.M., Stuart, S.N., Hilton-Taylor, C., & Mace, G.M. 2004: Measuring global trends in the status of biodiversity: Red List Indices for birds. – *PLOS Biology* 2 (12):2294-2304.
- CBD 2010: The Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets. – Convention of biological diversity. UNEP/CBD/COP/DEC/X/2. 29th October 2010.
- Donald, P. F., Green, R.E. & Heath, M.H. 2001: Agricultural intensification and the collapse of Europe's farmland bird populations. – *Proc Biol Sci.* 268(1462): 25–29.
- Ellermaa, M. 2011: Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudellamaalla. - *Tringa* 37/38:140-174. <http://www.tringa.fi/wp-content/uploads/2010/05/maali.pdf>
- Ellermaa, M. 2015: Hyvinkään arvokkaat pesimälintualueet. Esiselvitys. 11 s.
- Ellermaa, M. 2016a: Hyvinkään linnustoselvitys 2016. – Apus ry:n raportteja 2/2016. 38 s. ISBN 978-952-68657-0-6
- Ellermaa, M. 2016b: Nuuksion linnustokartoitus 2015. – *Tringa* 43(1):10–19.
- Ellermaa, M. 2017: Hyvinkään linnustoselvitys 2017. – Apus ry:n raportteja 1/2017. 33 s. ISBN 978-952-68657-1-3
- Ellermaa, M. 2018: Helsingin tärkeät lintualueet ja merkittävä linnusto 2017. – *Kaupunkiympäristön julkaisuja* 2018:8. 126 s.
- Ellermaa, M. & Lindén, A. 2012: Suojeltavien kosteikkolintujen kannat ovat romahtaneet Natura-alueilla. – *Linnutus* vuosikirja 2011:140–143.
- Eriksson, B.K., Ljunggren, L., Sandstrom, A., Johansson, G., Mattila, J., Rubach, A., Stokesbury, K.(toim.) 2009: Declines in predatory fish promote bloom-forming macroalgae. – *Ecological Applications*, 19(8):1975–1988. DOI: 10.1890/08-0964.1
- EU-komissio 2012: Report From the Commission to the European Parliament and the Council on the Implementation of the Water Framework Directive (2000/60/EC) River Basin Management Plans. – COM (2012) 670 Final
- EU-komissio 2018: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2017-5128184_en
- Finér, L. 2018: Metsätalouden vesistökuormituksen seurantaverkko tuottaa uutta tietoa hajakuormituksesta. - *Vesitalous* 2/2018: 10–12.
- Fraixedas S., Lindén A., Meller K., Lindström Å., Keišs O., Käläs J.A., Husby M., Leivits A., Leivits M., Lehikoinen A. 2017: Substantial decline of Northern European peatland bird populations: Consequences of drainage. – *Biological Conservation* 214: 223–232 <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2017.08.025>.
- Gamero, A., Brotons, L., Brunner, A., Foppen, R., Fornasari, L., Gregory, R. D., Herrando, S., Hořák, D., Jiguet, F., Kmecl, P., Lehikoinen, A., Lindström, Å., Paquet, J.-Y., Reif, J., Sirkiä, P.M., Škorpilová, J., van Strien, A., Szép, T., Telenský, T., Teufelbauer, N., Trautmann, S., van Turnhout, C.A.M., Vermouzek, Z., Vikström, T. & Voříšek P. 2016: Tracking progress towards EU biodiversity strategy targets: EU policy effects in preserving its common farmland birds. – *Conservation Letters*. doi: 10.1111/conl.12292
- Gilligan, B., Dudley, N., Fernandez de Tejada, A. & Toivonen, H. 2005: Management Effectiveness Evaluation of Finland's Protected Areas. – *Nature Protection Publications of Metsähallitus. Series A* 147.
- Hallmann, C. A., Sorg, M., Jongejans, E., Siepel, H., Hofland, N., Schwan, H., Stenmans, W., Müller, A., Sumser, H., Hören, T., Goulson, D. & de Kroon, H. 2017: More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. – *PLoS ONE* 12(10): e0185809

- Honkala, J. 2011: Hyvinkään Kytäjä–Usmin linnustaselvitys 2011. — Apus ry:n raportteja 1/2012. ISBN 978-952-67615-5-8.
- Kragten, S., Tamis, W.L.M., Gertenaar, E., Midcap Ramiro, S.M., Van Der Poll, R.J., Wang, J. & De Snoo, G.R. 2011: Abundance of invertebrate prey for birds on organic and conventional arable farms in the Netherlands. – *Bird Conservation International* 21(1):1–11.
- Kuusterä, J., Aalto, S., Moilanen, A., Toivanen, T. & Lehtomäki, J. 2015: Uudenmaan viherrakenteen analysointi Zonation-menetelmällä. – Uudenmaan liiton julkaisuja E 145-2015.
- Lammi, E. & Nironen, M. 2002. Ridasjärven luontoalueen käyttö ja hoito. – Uudenmaan ympäristökeskus. Monisteita, nro 105
- Lehikoinen, A., Rintala, J., Lammi, E. & Pöysä, H. 2016: Habitat-specific population trajectories in boreal waterbirds: alarming trends and bioindicators for wetlands. – *Animal Conservation* 19(1): 88–95.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M. ja Virolainen, E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. – *BirdLife Suomen julkaisuja* nro 4. Suomen graafiset palvelut, Kuopio 142 s.
- mavi.fi: Täydentävät ehdot. verkko-opas 2018.
- Morrison, M. L. 1986: Bird populations as indicators of environmental change. – *Current Ornithology* 3:429–451.
- Pe'er, G., Dicks, L.V., Visconti, P., Arlettaz, R., Baldi, A., Benton, T. G., Collins, S., Dieterich, M., Gregory, R.D., Hartig, F., Henle, K., Hobson, P.R., Kleijn, D., Neumann, R.K., Robijns, T., Schmidt, J., Shwartz, A., Sutherland, W.J., Turbé, A., Wulf, F & Scott, A.V. 2014: EU agricultural reform fails on biodiversity *Science*: 344(6188): 1090–1092. DOI: 10.1126/science.1253425
- Piha, M. 2018: Constant Effort Sites in Finland: Population changes, productivity and survival 1987–2017. – *Linnut-yearbook 2017*:48–55.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 685 s.
- Sammalkorpi, I., Mikkola-Roos, M., Pöysä, H. & Rask, M. 2017: Miksi suojele ei auta lintuvesillä? – *Linnut-vuosikirja 2016*:112–121.
- Sievänen, T. & Neuvonen, M. (toim.) 2011: [Luonnon virkistyskäyttö 2010](#). – Metlan työraportteja 212.
- Solonen, T., Lehikoinen, A. & Lammi, E. (toim.) 2010: Uudenmaan linnusto. – Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa, Helsinki.
- Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird species. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.
- tukes.fi: <https://tukes.fi/kemikaalit/kasvinsuojeluaineet/myyntitilatost/>
- Uudenmaan liitto 2014: Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan luonnos (sis. selostuksen). – Uudenmaan liitto Mhs 11/2014. 91 s.
- Uusi-Kämpä, J. & Kilpinen, M. 2000: Suojakaistat ravinnekuormituksen vähentäjänä. – MTT julkaisuja Sarja A 83. 49 s.
- Vahtera, H. 2017: Hyvinkää pintavesien seuranta – Vedenlaatu järvissä ja lammissa 2017. – VHVS Raportti 22/2017.
- Valtioneuvosto 2015/234: Valtioneuvoston asetus perustuesta, viherryttämistuesta ja nuoren viljelijän tuesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150234>
- Valtioneuvosto 2105B/34: Kestävän metsätalouden määräraikainen rahoituslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150034>
- Voulvolis, N., Arpon, K. D. & Giakoumis, T. 2017: The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation. – *Science of The Total Environment* 2016:358–366.
- Väisänen, R. A., Lehikoinen, A. & Sirkkiä, P. 2018: Suomen pesivän maalinnuston kannanvaihtelut 1975–2017. – *Linnut-vuosikirja 2017*:16–31.
- Väänänen, V.-M. 2001: Hunting disturbance and the timing of autumn migration in *Anas* species. – *Wildlife Biology* (1):3–9.

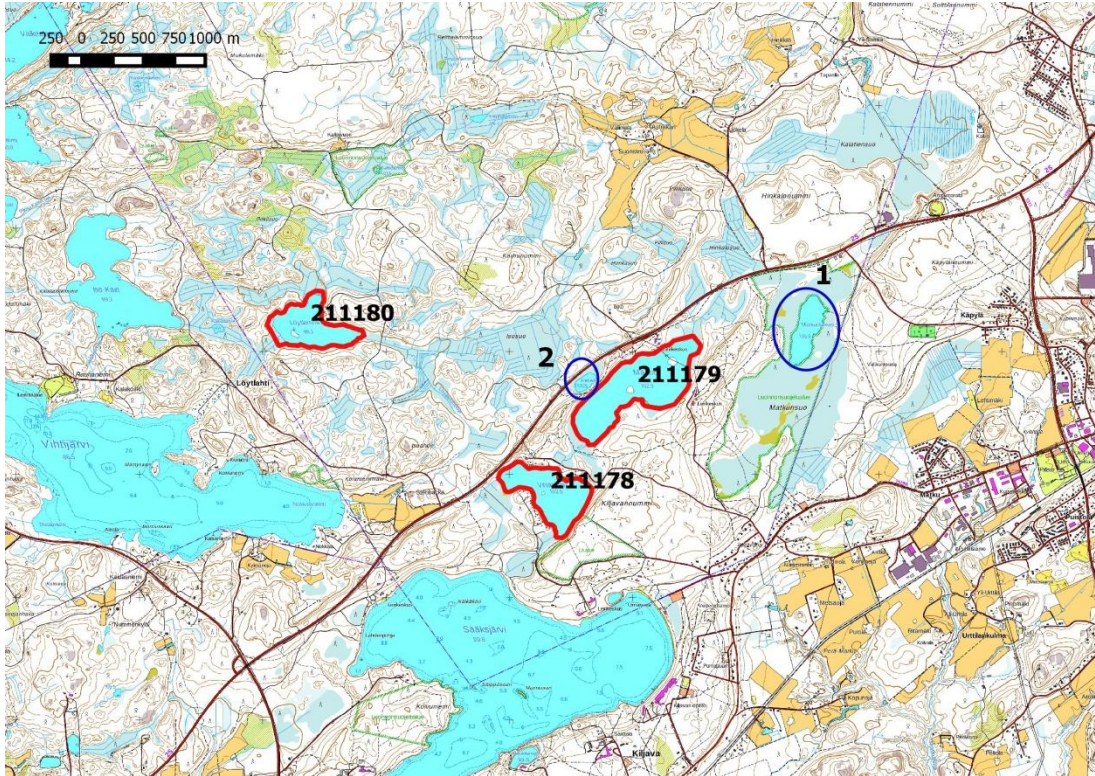
LIITE 1

Keväällä 2018 Hyvinkään länsiosassa tutkitut linnustokohteet kartalla (kartat 2/4). Tutkitut alueet: 211182 = Pojanjärvi, 211104 = Hietojanojan metsät, 211181 = Kytäjärvi, 1 = Pahaajanlammi, 2 = Usminjärvi, 3 = Jauholahti, 4 = Urojärvi, 5 = Kytäjoki-Vantaa (jatkuu alemmalla kartalla), 6 = Karjulampi, 7 = Aarlammi. Karttapohja © MML.

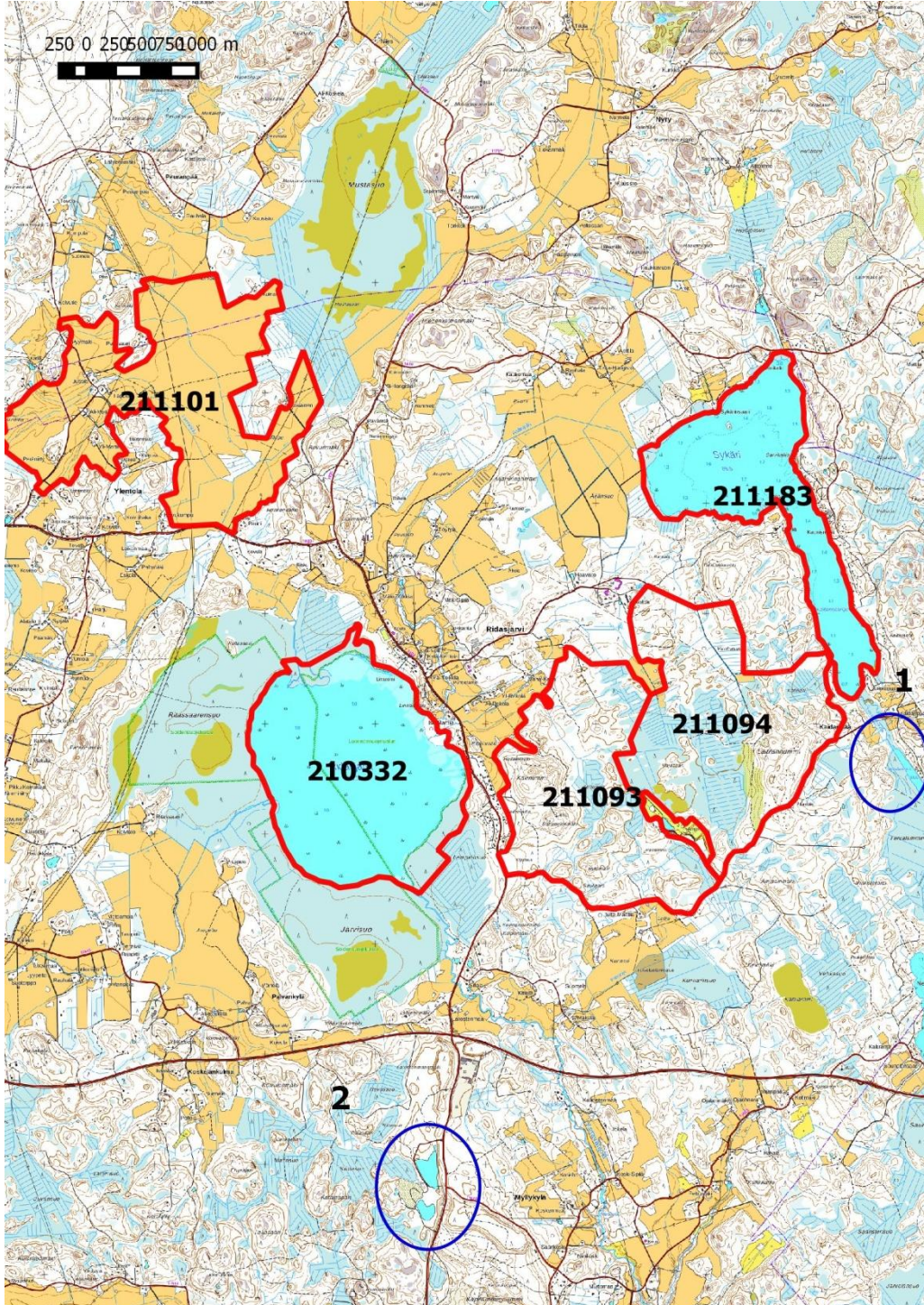
LIITE 2

Keväällä 2018 Hyvinkään lounaisosassa tutkitut linnustokohteet kartalla (kartta 3/4). 211178 = Vihtilampi, 211179 = Märkiö, 211180 = Löytölammi, 1 = Matkunlampi, 2 = Kakari. Karttapohja © MML.

LIITE 3

Keväällä 2018 Hyvinkään itäosassa tutkitut linnustokohteet kartalla (kartta 4/4). 211101 = Ylentolan pellot, 210332 = Ridasjärvi, 211183 = Sykäri, 211093 = Käkinummen metsät, 211094 = Laitilannummen metsät, 1 = Tervalampi, 2 = Myllykylän harjulammet (Kapilammet). Karttapohja © MML.

LIITE 4

Esimerkkejä reviirotulkinnoista: lehtokurppa (ylempi) ja pensaskerttu (alempi). Pieni pallo: raakahavainnot, iso pallo: tulkittu reviiirin keskus. Myöhään saapuvien lajien, kuten pensaskertun, reviirot oli tulkittava viimeisen kartoituskäynnin havaintojen perusteella. Aikaisin saapuvasta lehtokurpasta kertyi havaintoja jokaisella laskentakierroksella ja lisäksi neljännen yölaulajakäynnillä. Karttopohja © MML.

